

İSTANBUL 26. AĞIR CEZA MAHKEMESİ

Esas No: 2025/96

İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Hakkında Başlatılan Ceza Davası

AMICUS CURIAE GÖRÜŞÜ*

Hazırlayanlar:

TURKEY HUMAN RIGHTS LITIGATION SUPPORT PROJECT

AMNESTY INTERNATIONAL

COUNCIL OF BARS AND LAW SOCIETIES OF EUROPE

EUROPEAN ASSOCIATION OF LAWYERS FOR DEMOCRACY
AND WORLD HUMAN RIGHTS

GERMAN FEDERAL BAR

HUMAN RIGHTS WATCH

INTERNATIONAL BAR ASSOCIATION'S HUMAN RIGHTS
INSTITUTE

INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS

INTERNATIONAL OBSERVATORY FOR LAWYERS IN DANGER

LAW SOCIETY OF ENGLAND AND WALES

LAWYERS FOR LAWYERS

PEN NORWAY**

19 Ağustos 2025

* Bu metin İngilizce aslından Eren Buğlalılar tarafından çevrilmiştir.

** Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi, Uluslararası Af Örgütü, Avrupa Barolar ve Hukuk Birlikleri Konseyi, Avrupa Demokrasi ve Dünyada İnsan Hakları İçin Avukatlar Birliği, Alman Federal Barosu, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Barolar Birliği İnsan Hakları Enstitüsü, Uluslararası Hukukçular Komisyonu, Tehlikedeki Avukatlar İçin Uluslararası Gözlemevi, İngiltere ve Galler Hukuk Topluluğu, Avukatlar için Avukatlar, Pen Norveç.

I. Giriş

1. Bu *amicus curiae* görüşü, Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi, Uluslararası Af Örgütü, Avrupa Barolar ve Hukuk Birlikleri Konseyi, Avrupa Demokrasi ve Dünyada İnsan Hakları için Avukatlar Birliği, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Almanya Federal Barosu, Uluslararası Barolar Birliği İnsan Hakları Enstitüsü, Uluslararası Hukukçular Komisyonu, Tehlikedeki Avukatlar için Uluslararası Gözlemevi, İngiltere ve Galler Hukuk Derneği, Avukatlar için Avukatlar ve PEN Norveç tarafından hazırlanmıştır. Raporu hazırlayanlar avukat ve insan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütleri ile hukuk alanında faaliyet gösteren bir meslek örgütünden oluşmaktadır. Bu örgütler uluslararası insan hakları hukuku, bölgesel insan hakları mekanizmalarının işleyişi ve avukatlık mesleğinin korunması konularında kapsamlı bir deneyime sahip olmalarının yanı sıra, avukatlar ile avukat örgütlenmeleri bağlamında ifade özgürlüğü konusunda özel uzmanlığa sahiptirler. İstanbul Barosu tarafından görüşü hazırlayanlara sunulan bilgilere, kamuya açık materyallere ve yürürlükteki ulusal hukuk ile bölgesel ve uluslararası insan hakları hukukuna ve standartlarına dayandırılan bu görüş, yazarlarının kolektif değerlendirmelerini yansıtmaktadır.
2. Bu görüş, İstanbul Barosu Yönetim Kurulu'na karşı yürütülen ceza ve hukuk davalarının, Türkiye'nin uluslararası ve bölgesel insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerinin yanında, avukatlık mesleğinin korunmasına ilişkin iç hukuktaki güvencelerle uyumluluğunu değerlendirmektedir. Burada söz konusu yargılamaların, (i) avukatlık mesleğinin bağımsızlığına ve korunmasına ilişkin uluslararası ve ulusal güvencelere uygun olup olmadığı; ve (ii) avukatların ve meslek örgütlerinin ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarına haksız bir müdahale teşkil edip etmediği olmak üzere birbiriyle bağlantılı iki hukuki meseleye odaklanılmaktadır. Aralarında BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü'nün yanı sıra barolar ve STK'ların da bulunduğu kurumlarca kapsamlı bir şekilde belgelenen, Türkiye'de avukatları hedef alan ve onlara karşı yargı yollarının kötüye kullanılmasına ilişkin yerleşik örüntü, bu görüşte yapılacak değerlendirmelerin bağlamını oluşturmaktadır.¹

¹ Bkz. BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Diego García-Sayán, "Report on the Protection of lawyers against undue interference in the free and independent exercise of the legal profession" [Avukatlık Mesleğinin Özgür ve Bağımsız İcrasına Yönelik Yersiz Müdahalelere Karşı Avukatların Korunmasına İlişkin Rapor], A/HRC/50/36 (22 Nisan 2022), para 42; Avukatlar için Avukatlar, İngiltere ve Galler Hukuk Topluluğu, Uluslararası Barolar Birliği İnsan Hakları Enstitüsü ve Uluslararası Hukukçular Komisyonu'nun BM İnsan Hakları Konseyi'nin Türkiye Evrensel Periyodik İncelemesi için yaptığı ortak başvuru (11 Ekim 2024), para. 30 ve 35 (https://www.lawyersforlawyers.org/wp-content/uploads/2025/02/Joint-UPR-Submission-on-Turkey_Final-11102024.pdf); İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Lawyers on Trial: Abusive Prosecutions and Erosion of Fair Trial Rights in Turkey" [Yargılanan Avukatlar: Türkiye'de Yargı Tacizi ve Adil Yargılanma Haklarının Aşınması] (2019), s. 39 (<https://www.hrw.org/report/2019/04/10/lawyers-trial/abusive-prosecutions-and-erosion-fair-trial-rights-turkey>).

II. Olgusal ve Prosedürel Arka Plan

3. İstanbul Barosu, 21 Aralık 2024 tarihinde Suriye'nin kuzeyinde gazeteciler Nazım Daştan ve Cihan Bilgin'in Türkiye menşeli bir insansız hava aracı saldırısında öldürüldüğü iddiasına ilişkin olarak bir açıklama yayınladı.²³ İkisi de Türkiye vatandaşı olan Kürt gazeteciler, Türkiye'nin güneydoğusunda Türk Silahlı Kuvvetleri ile PKK arasında yaşanan çatışmaları ve Suriye'de YPG ile IŞİD arasında son on yılda yaşanan savaşı haberleştirmektedir⁴ ve basında çıkan haberlere göre gazetecilik faaliyetleriyle bağlantılı olarak Türkiye'de suçlamalarla karşı karşıya kalmışlardır.⁵
4. İstanbul Barosu konuya ilişkin yaptığı açıklamada çatışma bölgelerindeki gazetecilere yönelik uluslararası hukuk güvencelerini hatırlattı, ölümlerle ilgili etkili bir soruşturma yürütülmesi çağrısında bulundu ve aynı olayı protesto etmek amacıyla İstanbul'da aynı gün düzenlenen bir gösteride gözaltına alınan avukatlar ile protestocuların serbest bırakılmasını talep etti. Açıklamanın tamamı aşağıda yer almaktadır:⁶

“Basına yansıyan bilgilere göre, gazeteciler Nazım Daştan ve Cihan Bilgin, 19 Aralık'ta Suriye'de yaşanan gelişmeleri takip ederken uğradıkları saldırı sonucu yaşamını yitirmişlerdir. Basın mensuplarının çatışma bölgelerinde hedef alınması, Uluslararası İnsancıl Hukukun ve Cenevre Sözleşmelerinin ihlali niteliğindedir. Dahası, savaşa taraf olmayan sivilin hedef alınması, Roma Statüsü 8/2/b/ii. maddesinde savaş suçlarından biri olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla, silahlı çatışma bölgesinde görev yapan gazetecilerin korunmasına ilişkin kurallar, Uluslararası İnsancıl Hukukun bünyesindedir.

Yine, bahsi geçen olaya ilişkin Şişhane Meydanında yapılmak istenen basın açıklamasında, aralarında Baromuz üyesi dört meslektaşımız ile iki hukuk fakültesi öğrencisi ve onlarca gazetecinin olduğu yurttaşlar gözaltına alınmıştır. Uluslararası hukuku ihlal eden bu olaya ilişkin derhal soruşturma başlatılması ve sorumlulardan hesap sorulması gerekirken, Anayasal haklarını kullanan ve meslektaşları için yas tutan basın mensuplarının ve meslektaşlarımızın gözaltına alınması kabul edilemez bir durumdur.

İki basın mensubu yurttaşımızın öldürülmesi olayıyla ilgili olarak etkin bir soruşturma yürütülmesini ve Anayasal haklarını kullanarak basın açıklaması yaptıktan sonra gözaltına alınanların derhal serbest bırakılmasını talep ediyor, sürecin takipçisi olacağımızı kamuoyuna saygıyla duyuruyoruz.”

² <https://x.com/istbarosu/status/1870494653554029035?t=RMfysJjVEueD9SOTKt-qZw>

³ <https://www.gazeteduvar.com.tr/gazeteciler-nazim-dastan-ve-cihan-bilgin-suriyede-olduruldu-haber-1743633>; https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/12/20/two-turkish-journalists-killed-in-north-syria-by-turkish-drone_6736292_4.html#

⁴ <https://bianet.org/haber/oldurulen-gazeteciler-nazim-dastan-ve-cihan-bilgin-kimdir-302878>

⁵ <https://www.birgun.net/haber/diha-muhabiri-nazim-dastan-tahliye-edildi-117432>

⁶ Açıklamanın görüşün orijinalinde yer alan İngilizce çevirisi raporun yazarları tarafından yapılmıştır.

5. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 22 Aralık 2024 tarihinde basına yaptığı açıklamada, İstanbul Barosu hakkında “terör örgütü propagandası yapmak”, “suçu ve suçluyu övmek” ve “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yaymak” suçlamaları ile soruşturma başlatıldığını duyurdu. 25 Aralık 2024 tarihinde Adalet Bakanlığı soruşturmanın devam etmesi için resmi izin verdi. 7 Ocak 2025 tarihinde, İstanbul Barosu Başkanı ve on yönetim kurulu üyesi şüpheli sıfatıyla ifadeye çağrıldı. 14 Ocak 2025 tarihinde Ankara İdare Mahkemesi, Baro Başkanı'nın yargılamaya itiraz eden dilekçesini reddetti. Adalet Bakanlığı tarafından verilen kovuşturma iznini müteakip, Bakırköy Cumhuriyet Savcısı 22 Ocak 2025 tarihinde İstanbul Barosu yönetim kurulunun Terörle Mücadele Kanunu'nun 7(2). maddesi uyarınca “terör örgütü propagandası yapmak” ve Türk Ceza Kanunu'nun (“TCK”) 217(A) maddesi uyarınca “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yaymak” suçlarından cezalandırılmalarını talep eden bir iddianame düzenledi.
6. Buna paralel olarak, İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı 14 Ocak 2025 tarihinde İstanbul 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde bir hukuk davası açarak, İstanbul Barosu Başkanı ve 10 yönetim kurulu üyesinin, görevlerine dair yasada belirlenen amaçlar dışına çıktıkları gerekçesiyle, Avukatlık Kanunu'nun 77(5). maddesi uyarınca görevden alınmalarını talep etti.⁷ Mahkeme 21 Mart 2025 tarihinde bu talebi kabul ederek tüm yönetim kurulunun görevinin sona erdirilmesine hükmetti. Üst yargı mercileri tarafından onanması halinde bu karar yürürlüğe girecek.

III. Avukatlık Mesleğinin Rolüne ve Korunmasına İlişkin Hukuki Standartlar

A. Uluslararası ve Bölgesel Hukuki Çerçeve

7. Uluslararası insan hakları hukuku standartları uyarınca adaletin yerine getirilmesinde avukatlar ve genellikle baro olarak adlandırılan meslek örgütleri vazgeçilmez bir rol oynamakta, adalete erişimin, hukukun üstünlüğünün ve insan haklarının korunmasında temel güvence işlevi görmektedir.⁸ Avukatlık mesleğinin serbestçe icra edilebilmesi ve bağımsız bir avukata erişim imkanı, adil yargılanma hakkının pratik ve etkili bir şekilde kullanılmasının, usule ilişkin güvencelerin korunmasının ve mahkemeler önünde eşitlik hakkının temel güvenceleridir.⁹ Bunlar aynı zamanda kişi özgürlüğü hakkının

⁷ “Amaçları dışında faaliyet gösteren barolar ile Türkiye Barolar Birliği sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Adalet Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.”

⁸ Bkz. AİHM, *Tahir Elçi ve Diğerleri / Türkiye*, Başvuru no. 23145/93 ve 25091/94, 13 Kasım 2003, para. 669; *Sialkowska / Polonya*, Başvuru no. 8932/05, 22 Mart 2007, para. 111; *Mor / Fransa*, Başvuru no. 28198/09, 15 Aralık 2011, para. 42; *Dayanan / Türkiye*, Başvuru no. 7377/03, 13 Ekim 2009, para. 32; *Michaud / Fransa*, Başvuru no. 12323/11, 6 Aralık 2012, para. 118; *Morice / Fransa*, Başvuru no. 29369/10, 23 Nisan 2015, para. 132. Ayrıca bkz. 12 Mart 2025 tarihinde kabul edilen Avukatlık Mesleğinin Korunmasına Yönelik Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (CM(2024)191-add1final) Giriş Bölümü.

⁹ Bkz. BM Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler, Giriş Bölümü; BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Tavsiyeler No. 32 (2007), para. 10; BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Diego García-Sayán, “Report on the Protection of lawyers against undue interference in the free and independent

güvence altına alınmasını ve kendilerine suç isnat edilen bireylerin işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalmamasını sağlamak için gerekli olup,¹⁰ daha genel olarak insan haklarının etkili bir şekilde korunması ve uygulanmasının “temel direğini” teşkil ederler.¹¹ Avukatlara yönelik dayanaksız müdahaleler, bu nedenle, hem onların hem müvekkillerinin haklarının ihlal edilmesine yol açabilir,¹² hem de adalete erişimi ve devlet iktidarına yönelik denetimi tehlikeye atabilir.¹³ Hukukun üstünlüğüne dayalı bir toplumda avukatlık mesleğinin oynadığı bu temel rol uluslararası ve bölgesel standartlarla belirlenmiş olup, Türkiye de dahil olmak üzere devletlerin temel güvenceleri korumasını, yerine getirmesini ve bunlara saygı göstermesini, böylelikle de avukatlık mesleğinin özgür, etkili ve bağımsız bir şekilde işleyişini temin etmesini gerektirmektedir.¹⁴

i. BM Çerçevesi

8. BM Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler (1990) (“Temel İlkeler”) avukatlık mesleğinin korunmasına ilişkin uluslararası temel metindir. 16 ila 23. İlkeler, avukatların tüm mesleki işlevlerini yıldıрма, engelleme, taciz veya hukuka aykırı müdahale olmaksızın özgürce ve bağımsız olarak yerine getirebilmeleri gerektiğini

exercise of the legal profession” [Avukatlık Mesleğinin Özgür ve Bağımsız İcrasına Yönelik Yersiz Müdahalelere Karşı Avukatların Korunmasına İlişkin Rapor], A/HRC/50/36, 22 Nisan 2022, para. 9-14 (<https://docs.un.org/en/A/HRC/50/36>). Ayrıca bkz. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında, AİHM, *Aristain Gorosabel / İspanya*, 18 Ocak 2022, para. 41; *Airey / İrlanda*, Başvuru no. 6289/73, 9 Ekim 1979, para. 24.

¹⁰ Bkz. BM Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler, Giriş Bölümü; BM İşkence Özel Raportörü Raporu, A/HRC/37/50/Add.1 (2017) para. 26-34, 63; BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 35, 9. madde (Kişi özgürlüğü ve güvenliği), CCPR/C/GC/35 para. 58; BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Diego García-Sayán, “Report on the Protection of lawyers against undue interference in the free and independent exercise of the legal profession” [Avukatlık Mesleğinin Özgür ve Bağımsız İcrasına Yönelik Yersiz Müdahalelere Karşı Avukatların Korunmasına İlişkin Rapor], A/HRC/50/36, 22 Nisan 2022, para. 11 (<https://docs.un.org/en/A/HRC/50/36>).

¹¹ Bkz: BM İHYK ve Uluslararası Barolar Birliği, “Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers” [Adaletin Yerine Getirilmesinde İnsan Hakları: Hakimler, Savcılar ve Avukatlar için İnsan Hakları El Kitabı] (2003), s. 25; BM Hâkimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Margaret Satterthwaite, “Reimagining justice: confronting contemporary challenges to the independence of judges and lawyers” [Adaleti yeni baştan tahayyül etmek: günümüzde hakimlerin ve avukatların bağımsızlığına yönelik zorluklarla yüzleşmek], A/HRC/53/31, 13 Nisan 2023, para. 7 (<https://docs.un.org/en/A/HRC/53/31>).

¹² Bkz. BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, “Report on the Protection of lawyers against undue interference in the free and independent exercise of the legal profession” [Avukatlık Mesleğinin Özgür ve Bağımsız İcrasına Yönelik Yersiz Müdahalelere Karşı Avukatların Korunmasına İlişkin Rapor], A/HRC/50/36, 22 Nisan 2022, para 11.

¹³ Bkz. İstanbul Barosu'na karşı yürütülen yargılamaya ilişkin Türkiye Hükümeti'ne gönderilen AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirim (28 Şubat 2025), BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Keyfi Gözaltı Çalışma Grubu, Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü, Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Özel Raportörü ve Terörizmle Mücadele Sırasında İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü, s. 3 (<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=29729>).

¹⁴ Bkz. BM Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler, Giriş Bölümü.

vurgulamaktadır.¹⁵ 23. İlke avukatların “yasal faaliyetleri veya yasal bir örgüte mensup olmaları nedeniyle mesleki kısıtlamalara maruz kalmaksızın (...) hukukla, adalet sistemiyle ve insan haklarının geliştirilmesi ve korunması ile ilgili konularda kamusal tartışmalara katılma hakları” olduğunu teyit etmektedir. 16. İlke, avukatların mesleki sorumluluklarına, standartlarına ve etik kurallarına uygun olarak gerçekleştirdikleri eylemler nedeniyle kovuşturulmama veya yaptırıma tabi tutulmamaları gerektiğini öngörmektedir. Türkiye'nin de taraf olduğu Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye (“MSHS”) uygunluğu denetleyen organ olan BM İnsan Hakları Komitesi¹⁶ de benzer şekilde, avukatların “herhangi bir kısıtlama, dış etki, baskı veya herhangi bir kesimden müdahale olmaksızın (...) genel kabul görmüş mesleki etik kurallar çerçevesinde kişilere yol gösterip onları temsil edebilmesi” gerektiğini vurgulamıştır.¹⁷

9. Bu bağlamda 27. İlke, avukatların mesleki sıfatları nedeniyle haklarında yapılan suçlama veya şikayetlerle karşılaştıklarında, kendilerine usule ilişkin güvencelerin sağlanması gerektiğini belirtir. 28. İlke, avukatlar hakkındaki tüm disiplin işlemlerinin tarafsız bir kurul, yasal olarak yetkili bir makam veya mahkeme önüne getirilmesini ve bu işlemlerin bağımsız yargı denetimine tabi olmasını öngörmektedir. Bu ilkeler, tüm disiplin soruşturmalarının ulusal meslek kurallarına, uluslararası norm ve standartlara uygun olarak ve bu ilkelerin tamamı ışığında yürütülmesini gerektiren 29. İlke ile birlikte okunmalıdır.¹⁸
10. BM Hâkimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü'nün de hatırlattığı üzere, BM İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi (1998) (“Bildirge”) de Bildirge'nin güvence altına aldığı hakların meşru bir şekilde kullanılmasıyla bağlantılı misillemeye, baskıya ya da diğer keyfi eylemlere karşı avukatlar da dâhil olmak üzere insan hakları savunucularına devletin koruma sağlaması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır (12. madde).¹⁹ Temel İlkeler'in 14. İlkesi uyarınca, avukatların görevleri arasında “müvekkillerinin haklarını korur ve adaletin gerçekleşmesine çalışırken” insan

¹⁵ Ayrıca bkz. BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Diego García-Sayán, “Report on the Protection of lawyers against undue interference in the free and independent exercise of the legal profession” [Avukatlık Mesleğinin Özgür ve Bağımsız İcrasına Yönelik Yersiz Müdahalelere Karşı Avukatların Korunmasına İlişkin Rapor], A/HRC/50/36, 22 Nisan 2022, (<https://docs.un.org/en/A/HRC/50/36>).

¹⁶ Türkiye, MSHS'yi 23 Eylül 2003 tarihinde onaylamıştır.

¹⁷ BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 32, 14. Madde: Mahkemeler Önünde Eşitlik ve Adil Yargılanma Hakkı, CCPR/C/GC/32, 23 Ağustos 2007, para. 34, (<https://digitallibrary.un.org/record/606075?ln=en&v=pdf>), Türkçe tercümesi için bkz. http://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2007/04/IHK-Genel_Yorum-No32.pdf).

¹⁸ Bkz. BM Uzmanlarının Türkiye'ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), Ek, s. 9.

¹⁹ A.g.k., para. 17; BM Genel Kurulu, Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunmasında Bireylerin, Grupların ve Toplumsal Kuruluşların Hakları ve Sorumlulukları Üzerine Bildirge, BM Genel Kurulu tarafından 8 Mart 1999 tarihinde kabul edilmiştir. Ayrıca bkz. AGİT, İnsan Hakları Savunucularının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler, 10 Haziran 2014.

haklarını savunmak da bulunmaktadır. Bildirge'nin “Herkesin bireysel olarak veya başkalarıyla birlikte ulusal ve uluslararası düzeyde insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasını ve gerçekleştirilmesini geliştirme hakkı vardır” diyen 1. maddesi de bununla aynı doğrultudadır. Benzer şekilde, Uluslararası Barolar Birliğince hazırlanan Avukatlık Mesleğinin Bağımsızlığına İlişkin Standartlar’ın Avukat Örgütlerinin İşlevlerini konu edinen 18 No.lu Standardı uyarınca avukat örgütleri adalet amacını kimseden korkmadan ve kimseyi kayırmadan desteklemeli ve devam ettirmelidir.²⁰

11. Devletler avukatlık mesleğinin bağımsızlığının korunmasında temel bir rol oynadığı kabul edilen ve insan haklarının savunulup izlemesinde kilit aktörler olarak görülen baroların özgürlüğü ile bağımsızlığına saygı göstermeli ve bunları korumalıdır.²¹ Bağımsız barolar devlet makamlarınca avukatların bağımsızlığına yönelik olarak gerçekleştirilen saldırı ve kısıtlamalara karşı avukatların korunmasında kurumsal bir güvence vazifesi görürken, aynı zamanda herkes için etkili ve eşit şekilde hukuki hizmetlere erişimi sağlamaktadır.²² Temel İlkeler’in 24. İlkesi uyarınca, avukatlar menfaatlerini temsil etmek, sürekli mesleki eğitim ve öğretimlerini geliştirmek ve mesleki haysiyetlerini korumak için kendileri tarafından yönetilen meslek örgütleri kurma ve bunlara katılma hakkına sahiptir. Bu İlkeye göre, baroların yürütme organı, işlevlerini dış müdahale olmaksızın yerine getirmelidir.²³

ii. Avrupa Konseyi Çerçevesi

12. Yeni imzalanan Avukatlık Mesleğinin Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2025) (“AK Avukatlık Sözleşmesi”), henüz yürürlüğe girmemiş olmakla birlikte, bugüne kadar avukatlık mesleğinin korunmasına ilişkin hukuki standartların en kapsamlı bölgesel kodifikasyonunu temsil etmektedir ve tüm dünyada devletlerin imzasına açıktır.²⁴ Sözleşme, “avukatların ve meslek örgütlerinin hukukun üstünlüğünün desteklenmesi, adalete erişimin güvence altına alınması ve insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasında oynadıkları temel rolün” kabulüne dayanmaktadır.²⁵

²⁰ Uluslararası Barolar Birliği Avukatlık Mesleğinin Bağımsızlığına İlişkin Standartlar (Kabul Tarihi 1990) (<https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=F68BBBA5-FD1F-426F-9AA5-48D26B5E72E7>).

²¹ BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, “Report on bar associations” [Barolara ilişkin Rapor], A/73/365, 5 Eylül 2018, para. 8, 19, 83-86 (<https://docs.un.org/en/A/73/365>).

²² Bkz. BM Uzmanlarının Türkiye’ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimini (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 3.

²³ Ayrıca bkz. BM İnsan Hakları Konseyi’nin A/HRC/35/L.20 sayılı Kararı. Bu karar yargının, jüri üyelerinin, bilirkişilerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile avukatların bağımsızlığına ilişkin olup, “mesleki standartların ve meslek etiğinin sürdürülmesinde, üyelerini zulümden ve uygunsuz kısıtlama ve ihlallerden korumada ve hukuki hizmetlere ihtiyaç duyan herkese bu hizmetleri sağlamada avukatların meslek kuruluşlarının hayati bir rol oynadığını” kabul etmektedir. (<https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/g17/167/15/pdf/g1716715.pdf>).

²⁴ CM(2024)191-add1final, 12 Mart 2025 tarihinde kabul edilmiştir.

²⁵ A.g.k., Giriş.

13. AK Avukatlık Sözleşmesi'nin 4. maddesi devletlerin, baroların işlevsel bağımsızlığını sağlamaları gerektiğinin altını çizmekte ve 9(5). maddesi, devletlerin “meslek örgütlerinin bağımsızlığını ve kendi kendini yönetme niteliğini zayıflatacak herhangi bir tedbir almaktan veya herhangi bir uygulamayı desteklemekten kaçın[ması]” gerektiğini ifade etmektedir. Sözleşme'nin 4(2)(b) maddesi uyarınca, devletler “baroların avukatların bağımsızlığını ve toplumsal rollerini geliştirebilmesini ve savunabilmesini temin eder”.

14. Ayrıca, AK Avukatlık Sözleşmesi'nin 7(2). ve 9(4). maddeleri uyarınca, avukatlar ve meslek örgütleri, insan hakları ve adaletin yerine getirilmesi ile ilgili kamusal tartışmalara özgürce katılabilmeli ve bu konularla ilgili açıklamaları nedeniyle yaptırıma tabi tutulmamalıdır. Sözleşme'nin 7(2). maddesi, devletlerin, avukatların ve baroların:

“hukukun üstünlüğünü ve buna bağlılığı teşvik etme; yürürlükte bulunan veya teklif edilen yasal düzenlemeleri ve yargı kararlarının esası, yorumlanması ve uygulanması ile adaletin ve adalet erişiminin sağlanması, insan haklarının geliştirilmesi ve korunması hakkındaki kamusal tartışmalara katılma ve bu konularla ilgili reform önerilerinde bulunma haklarını temin”

etmesi gerektiğini öngörmektedir.

15. Bu ilkeler, Bakanlar Komitesi'nin avukatlık mesleğini icra etme özgürlüğüne ilişkin R(2000)21 sayılı Tavsiye Kararı'nda da yansımaları bulmuştur.²⁶ Buna göre, devletler, avukatların mesleklerini yetkililerin hukuka aykırı müdahalesine maruz kalmadan icra etme özgürlüğünü sağlamalıdır (I.1 İlkesi).²⁷ Tavsiye Kararı, avukatların kamuoyuna yaptıkları açıklamalar nedeniyle baskı görmemeleri için özel tedbirlere ihtiyaç olduğunu da kabul etmektedir.²⁸

16. Tavsiye Kararı, baroların, avukatların toplumdaki rolünü savunmadaki (V.4.b İlkesi) ve bağımsızlıkları ile menfaatlerini korumadaki (V.3 İlkesi) rolünü, ayrıca tutuklama, gözaltı veya güvenilirliklerini sorgulayan yargı süreçleri gibi durumlarda (V.5 İlkesi) üstlendikleri işlevi teyit etmektedir. Devletler, bu nedenle, baroların bağımsızlığının yanı sıra, onların avukatların bağımsızlığını temin etme ve adaletin sağlanmasını korkusuzca teşvik edip destekleme kabiliyetlerine de saygı göstermeli ve korumalıdır (V İlkesi).²⁹

²⁶ <https://search.coe.int/cm?i=09000016804d0fc8>

²⁷ Ayrıca bakınız I.3. İlke: “Avukatlar [...] yargının işleyişini ve hukuku ilgilendiren konularla ilgili tartışmalarda yer alma ve hukuk reformları tavsiyesinde bulunma hakkına sahip olmalıdırlar”.

²⁸ I.1, I.3 ve I.4. İlke. Ayrıca bkz. AGİT, İnsan Hakları Savunucularının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler, para. 30.

²⁹ Ayrıca bkz. Avrupa Barolar ve Hukuk Birlikleri Konseyi (CCBE), “Avrupa’da Avukatlık Mesleğine İlişkin Temel İlkeleri Tüzüğü ve Avrupalı Avukatlar için Davranış Kuralları”, a İlkesi.

iii. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) İçtihadı

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“AİHM”), avukatların demokratik bir toplumda temel bir rol oynadığını ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (“AİHS”) kapsamında kendilerine sağlanan güvenceyi defalarca vurgulamıştır.

18. *Tahir Elçi ve Diğerleri / Türkiye* kararında³⁰ AİHM, yargının düzgün bir şekilde işlemesinde ve insan haklarının korunmasında avukatların oynadığı rol göz önüne alındığında, mesleki faaliyetleri nedeniyle avukatlar hakkında yürütülecek zulüm veya taciz niteliği taşıyan cezai ya da diğer yargısal süreçlerin AİHS ile bağdaşmayacağını açıkça belirtmiştir:

“Mahkeme, adaletin yerine getirilmesi ve hukukun üstünlüğünün sağlanması için avukatlık mesleğinin önemli rolünü vurgulamaktadır. Avukatların hiçbir engellemeye maruz kalmadan mesleklerini icra etme özgürlükleri, demokratik toplumun önemli bir parçası olup Sözleşme'nin özellikle adil yargılanma ve kişi güvenliği hakları ile beraber diğer düzenlemelerinin de etkin bir şekilde uygulanmaları için önemlidir. Bu meslek mensuplarına karşı yapılan baskı veya tacizler, Sözleşme sisteminin özüne yapılmış saldırılardır. Bu yüzden, her ne şekilde olursa olsun baskı iddiaları ama özellikle avukatların geniş ölçekli gözaltına alınmaları ve tutuklanmaları ve bürolarının aranmaları, Mahkeme tarafından oldukça sıkı bir incelemeye tutulacaktır.”³¹

19. Adaletin yerine getirilmesi ve insan hakları gibi konularda kamuoyuna yaptıkları açıklamalar nedeniyle avukatların cezalandırılması, yaptırma uğraması veya kovuşturulmasının avukatlık mesleğinin özgürlüğüne ve bağımsızlığına yönelik hukuken korunmayan bir müdahale teşkil ettiği ve bu durumun Sözleşme'den doğan bir dizi hak kapsamında devletlerin sahip olduğu yükümlülöklere uyup uymamaları açısından sonuçlar doğurduğu AİHM içtihadında açıkça ortaya konulmaktadır.³² *Morice / Fransa* [BD] kararında avukatların kamuoyunu ilgilendiren konularda, özellikle de yaptıkları açıklamaların yargının işleyişine ilişkin tartışmalara katkıda bulunduğu durumlarda, yorum yapabilmeleri gerektiği AİHM Büyük Dairesi tarafından teyit edilmiştir.³³ Mahkeme ifade özgürlüğü meselesinin, “adil bir yargı yönetiminin etkin şekilde işlemesi için hayati önem taşıyan avukatlık mesleğinin bağımsızlığı ile ilgili” olduğuna karar vermiştir.³⁴

20. Bu minvalde, *Bagirov / Azerbaycan* kararında Mahkeme devletin uygulamalarını eleştirdiği için bir avukatın barodan çıkarılmasının ve diğer yaptırımlara maruz

³⁰ AİHM, *Tahir Elçi ve Diğerleri / Türkiye*, Başvuru no. 23145/93 ve 25091/94, 13 Kasım 2003.

³¹ A.g.k., para. 669.

³² Adil yargılanma hakkı (AİHS 6. madde); özgürlük hakkı (AİHS 5. madde); özel hayata saygı hakkı (AİHS 8. madde) ve ifade özgürlüğü hakkı (AİHS 10. madde).

³³ Başvuru no. 29369/10, 23 Nisan 2015, para. 134.

³⁴ A.g.k., para. 135.

birakılmasının AİHS'in 10. maddesini (ifade özgürlüğü) ihlal ettiğine karar vermiştir.³⁵ Mahkeme avukatın kamusal eleştirisine karşılık barodan çıkarılmasının avukatların mesleki sorumluluklarının icrası üzerinde "caydırıcı bir etki yaratabilecek sert bir yaptırım" olduğunu belirtmiştir.³⁶

21. Benzer şekilde, *Tahir Elçi ve Diğerleri / Türkiye* kararında AİHM, terörizmle suçlanan kişilerin savunmalarını üstlenmeleri nedeniyle avukatlara terörle bağlantılı suça karıştıkları iddiasıyla ceza kovuşturması açılmasını "savunma avukatlığı veya insan haklarının korunmasıyla ilgilenen herkes üzerinde [...] kaçınılmaz bir caydırıcı etkisi" olduğunu vurgulamıştır.³⁷
22. Tek tek her avukatın sahip olduğu haklara yönelik bu güvenceler, avukatlık mesleğinin kurumsal aktörlerini de kapsamaktadır. AİHM, baroların "insan haklarının korunmasında temel bir rol oynadığını" vurgulamış ve "bu nedenle bağımsız hareket edebilmeleri gerektiğini" teyit etmiştir.³⁸ Avukatlık mesleğinin bağımsızlığını korumakla görevli kurumlar olarak bu tür meslek örgütleri, misilleme korkusu olmaksızın kamuoyuna açıklamalar ve hukuki değerlendirmeler yapabilmelidir.³⁹

B. İç Hukuk Çerçevesi

23. Türkiye'deki iç hukuk da avukatlık mesleğinin ve barolar dahil olmak üzere bu mesleği temsil eden kurumların adalet sisteminin temel unsurları olduğunu ortaya koymaktadır. Aşağıda açıklandığı üzere, bu kurumların bağımsızlığı hem anayasal bir zorunluluk hem de Türkiye'nin hukuk sisteminde hukukun üstünlüğünün temininde işlevsel bir gerekliliktir.
24. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 36. maddesi hak arama özgürlüğünü ve adil yargılanma hakkını,⁴⁰ 26.⁴¹ ve 27. maddeleri⁴² ifade özgürlüğünü ve 33. maddesi örgütlenme özgürlüğünü güvence altına almaktadır.⁴³ Bu haklar, Anayasa'nın 11.

³⁵ Başvuru no. 81024/12, 25 Haziran 2020, 25 Eylül 2020 tarihinde kesinleşti.

³⁶ A.g.k., para. 83.

³⁷ AİHM, *Tahir Elçi ve Diğerleri / Türkiye*, Başvuru no. 23145/93 ve 25091/94, 13 Kasım 2003, para. 669 ve 714.

³⁸ AİHM, *Bagirov / Azerbaycan*, Başvuru no. 81024/12, 25 Haziran 2020, 25 Eylül 2020 tarihinde kesinleşti, para. 78; *Jankauskas / Litvanya* (no. 2), Başvuru no. 50446/09, 27 Haziran 2017, para. 78; *Namazov / Azerbaycan*, Başvuru no. 74354/13, 30 Ocak 2020, para. 46.

³⁹ Bkz. AİHM, *Amihalachioaie / Moldova*, Başvuru no. 60115/00, 20 Nisan 2004, 20 Temmuz 2004 tarihinde kesinleşti, para. 35-36. Bu kararında Mahkeme, baro başkanının bir mahkeme kararını alenen eleştirdiği için mahkemeye saygısızlıktan mahkum edilmesinin AİHS'in 10. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.

⁴⁰ "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir [...]"

⁴¹ "Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar [...]"

⁴² "Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir [...]"

⁴³ "Herkes, önceden izin olmaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. [...]"

maddesi uyarınca tüm kamu makamları için bağlayıcı nitelikte mütakabil yükümlülükler getirmektedir. Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca, söz konusu haklar Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerine uygun olarak yorumlanmalı ve iç hukukla çelişmeleri halinde bu yükümlülükler geçerli olmalıdır.⁴⁴ Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 135. maddesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının belirli bir mesleğin menfaatlerini ve bütünlüğünü korumadaki ve o mesleğin kamu yararı doğrultusunda gelişimini sağlamadaki rolünü güvence altına almaktadır.⁴⁵

25. Türkiye'nin hukuk sisteminde, avukatlık mesleğinin bağımsızlığı, etkili bir adil yargılanma hakkının temel güvencesi olarak kabul edilmektedir.⁴⁶ Avukatlar ve baroların hukuki statüsü 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ile düzenlenmiştir.⁴⁷ Avukatlık Kanunu'nun 1. maddesi, avukatlık mesleğini bir kamu hizmeti ve avukatları da mesleğin bağımsız icracıları olarak tanımlamaktadır. Bu kanun, avukatlığı adalet sisteminin temel taşlarından biri olarak kabul etmektedir. 2. maddeye göre, avukatların rolü hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını sağlamaktır. Dolayısıyla avukatların hukukun üstünlüğünün korunmasında temel bir rol oynadığı Avukatlık Kanunu'nda da teyit edilmektedir.
26. Avukatlık Kanunu, avukatlık mesleğinin asli görevini özgür ve bağımsız bir şekilde yerine getirebilmesini sağlayacak güvenceler içermektedir. Avukatlık Kanunu'nun 76. ve 95. maddeleri mesleği korumanın, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmanın hukuken baroların yetki alanında olduğunu tespit etmektedir. 95. ve 97. maddeleri, baro yönetim kurullarının ve başkanlarının görevlerini belirlemektedir. 77(5). maddesi, baro yönetim kurullarının ve başkanlarının sadece tanımı dar tutulan, ağır görevi kötüye kullanma veya yetersizlik durumlarında ve "amaçları dışında" hareket etmeleri halinde görevden alınmalarına izin vermektedir.
27. Buna ek olarak, 58. madde uyarınca, avukatlar hakkında meslekleriyle ilgili faaliyetlerinden dolayı soruşturma başlatılabilmesi için Adalet Bakanlığı'ndan önceden izin alınması gerekmektedir.

⁴⁴ Anayasa'nın 90. maddesine göre: "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır."

⁴⁵ "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan [...] kamu tüzelkişilikleridir. [...]"

⁴⁶ Bkz. Av. Talay Şenol, "Bağımsız Avukatlık", TBB Dergisi, Sayı 54, 2004, 269-291.

⁴⁷ 19 Mart 1969 tarihinde kabul edilmiştir.

C. Standartların İstanbul Barosu Hakkında Başlatılan Hukuki Süreçlere Uygulanması

28. Hem uluslararası hem de iç hukuk çerçevesindeki hukuki belgeler ve usuli güvenceler açıkça ortaya koymaktadır ki avukatlar ve onları temsil eden kurumlar görevlerini devlet makamlarının yıldırması, misillemesi veya hukuki dayanaktan yoksun müdahalesi olmaksızın özgürce yerine getirebilmelidir. Avukatlık mesleğinin mensuplarına karşı yürütülecek her türlü hukuki işlem, nesnel açıklanabilir bir şüpheyle desteklenen ciddi bir hukuka aykırılıkla gerekçelendirilmelidir. Avukatların insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı gösterilmesini sağlamayı amaçlayan faaliyetleri veya açıklamaları da dahil olmak üzere mesleki sorumluluklarını meşru bir şekilde yerine getirmeleri, söz konusu hukuksal süreçlere dayanak yapılamaz.
29. Mevcut davada, İstanbul Barosu'nun 21 Aralık 2024 tarihli açıklamasına dayanılarak, baro yönetim kuruluna 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7(2). maddesi (“terör örgütü propagandası”)⁴⁸ ve TCK'nın 217(A) maddesi (“korku veya panik yaratmak saikiyle kamu düzenini bozmaya elverişli nitelikte gerçeğe aykırı bilgileri alenen yaymak”)⁴⁹ uyarınca suç isnat edilmiştir.
30. İstanbul Barosu’nun açıklaması, yönetim kuruluna yöneltilen suçlamaların dayanağı olan iddiaları makul veya nesnel biçimde destekleyecek herhangi bir gerekçe sunmamaktadır. Açıklamanın açık ve belirsizliğe yer bırakmayan anlamı ve amacı, evvela iki gazetecinin ölümüyle bağlantılı olarak olası uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukuku ihlallerine ilişkin endişeleri ifade ederek etkili bir soruşturma yapılması çağrısında bulunmaktadır. İkinci olarak, olayla ilgili barışçıl bir gösteriye katıldıkları için avukatların ve protestocuların keyfi olarak gözaltına alınmasını eleştirmektedir. Açıklamanın ne lafzında ne de bağlamında “şiddet uygulamaya teşvik”, “terörizme destek” anlamına gelebilecek ya da terörle mücadele veya kamu düzenini ilgilendiren yasaların uygulanmasına gerekçe yapılabilecek herhangi bir unsur bulunmaktadır.
31. Bilakis, bu açıklama, Avukatlık Kanunu’nun 76. ve 95. maddeleri uyarınca, İstanbul Barosu’na verilen hukukun üstünlüğü ile insan haklarını savunmak ve geliştirmek göreviyle birebir örtüşmekte olup baroların uluslararası hukuk ve standartlarla güvence altına alınan rolüyle de tutarlıdır.⁵⁰ Açıklama bir baronun, avukatların menfaatlerini ve bağımsızlığını savunma görevini yerine getirmesinin açık bir örneği olup ulusal ve

⁴⁸ Terörle Mücadele Kanunu’nun 7(2). maddesi şöyle demektedir: “Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmaya teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

⁴⁹ TCK’nın 217(A). maddesi şöyle demektedir: “Sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilgiyi, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.”

⁵⁰ Ayrıca bkz. BM Uzmanlarının Türkiye’ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 10.

uluslararası hukuk standartları ile uyumludur. Dolayısıyla İstanbul Barosu'nun yönetim kurulu üyelerine yöneltilen “terör örgütü propagandası” isnadı ve “dezenformasyon” suçlamaları, yalnızca onların kurumsal görevlerini meşru bir şekilde yerine getirmiş olmalarıyla bağlantılıdır. Bu tür yargı süreçleri, avukatların bağımsızlığına hukuki dayanaktan yoksun müdahalelerde bulunulması yasağı ile bağdaşmamaktadır.

32. Benzer şekilde, baro yönetim kurulunun ancak sınırlı ve ciddi durumlarda görevden alınmasına izin veren Avukatlık Kanunu'nun 77(5). maddesi uyarınca İstanbul Barosu yönetim kurulu üyelerine açılan hukuk davasının, herhangi bir görevi kötüye kullanma veya yasal yükümlülüğün ihlali temeli bulunmamaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin 21 Aralık 2024 tarihli açıklamayı yayınlarak yasayla belirlenen görevlerinin kapsamı dışında hareket ettikleri iddia edilmektedir. Oysa yukarıda ortaya konulduğu üzere, söz konusu açıklama yönetim kurulu üyelerinin iç hukukta öngörülen mesleki sorumluluklarının ve uluslararası hukuk tarafından tanınan güvence altına alınan insan hakları ile hukukun üstünlüğünü savunma rollerinin açık bir şekilde yerine getirilmesi niteliğindedir.
33. Savcılığın ve yargı makamlarının iddialarını bu hükme dayandırması, bu yolun, İstanbul Barosu'nun meşru, hak temelli savunuculuk yoluyla hukuki yetkisini kullanmasını hedef alan bir cezalandırma mekanizması işlevi gördüğü izlenimi vermektedir. Baronun kurumsal liderliğini bağımsız avukatlığın gerektirdiği mesleki standartlara sahip çıkmasından dolayı cezalandırmak için özel hukuk kapsamındaki tedbirlerin bu şekilde kullanılması Türkiye iç hukukunda ve uluslararası hukukta barolara getirilen güvencelerin hem lafzına hem de ruhuna aykırıdır. Kurumun seçilmiş yönetim kurulu üyelerinin görevden alınması yoluyla İstanbul Barosu'na yapılan hukuka aykırı müdahale, avukatlık meslek birliklerinin demokratik özyönetim ve bağımsızlık ilkelerini zedelemekte, bu suretle avukatların görevlerini etkin biçimde yerine getirme kapasitelerini zayıflatmaktadır.⁵¹
34. BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü; BM Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Desteklenmesi ve Korunması Özel Raportörü; BM Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Özel Raportörü; BM Terörle Mücadele Sırasında İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü ve Keyfi Gözaltılar Çalışma Grubu, 28 Şubat 2025 tarihinde Türkiye Hükümetine hitaben yazdıkları ortak mektupta, devam etmeleri halinde İstanbul Barosu aleyhindeki cezai ve diğer hukuki süreçlerin “avukatlık mesleğini ve onun serbest biçimde icra edilmesini hukukun üstünlüğünün, insan haklarının korunmasının ve bağımsız bir yargı sisteminin işleyişinin temel bir unsuru olarak ortaya koyan ... uluslararası ve ulusal standartların [...] ciddi bir şekilde ihlal edilmesi anlamına geleceğini” açık bir biçimde ortaya koymuştur.⁵² Mektup ayrıca, hakimlerin dış müdahale olmaksızın bağımsız ve tarafsız

⁵¹ A.g.k.

⁵² A.g.k.

hareket etmelerine, savcılarının görevlerini tarafsız bir şekilde yerine getirerek insan haklarını korumalarını gerektiren uluslararası standartlara ve devlet makamlarından gelen kısıtlama ve saldırılar karşısında avukatlara güvence sağlayan baroların bağımsızlığının önemine dikkat çekmektedir.⁵³

35. BM uzmanları daha sonra İstanbul Barosu yönetim kurulu üyelerinin ve Baro Başkanı'nın kovuşturulmasının avukatlık mesleğinin bağımsızlığına ilişkin uluslararası standartlarla bağdaşmadığını teyit etmişlerdir. 30 Mayıs 2025 tarihinde, BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü; BM Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü; BM Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Özel Raportörü ve BM Terörle Mücadele Sırasında İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü bir kamuoyu açıklaması yayınlamıştır. Açıklamada İstanbul Barosu Başkanı ve yönetim kurulu üyelerine yönelik suçlamaların ceza hukukunun uluslararası hukuka aykırı bir şekilde kötüye kullanılması anlamına geldiğini ve “ifade özgürlüğüne ve avukatların mesleklerini icra etme, görüşlerini uluslararası standartlara uygun olarak ifade etme haklarına yönelik [...] bir saldırı” teşkil ettiği belirtilmiştir.⁵⁴ Açıklama, “Bir baronun yürütme organı, işlevlerini dış müdahale olmaksızın yerine getirebilmesi”nin ve “özellikle gazeteci cinayetleriyle mücadele çabalarının desteklenmesi ve kriminalize edilmemesi”nin altını çizmektedir.⁵⁵
36. Avukatların bağımsızlığına ilişkin uluslararası anlaşmalarda, belgelerde, içtihatlar ve raporlarda sürekli olarak vurgulandığı üzere, keyfi soruşturma, kovuşturma, işten çıkarma ve diğer yersiz müdahaleler yoluyla avukatların çalışmaları nedeniyle zulme uğramaları ve hedef alınmalarının hukukun üstünlüğü, halkın hukuk sistemine olan güveni ve hukukçular ile insan hakları savunucularının misilleme korkusu olmadan görevlerini yerine getirebilmeleri üzerinde yıpratıcı bir etkisi vardır.⁵⁶ Avukatlık mesleğinin bağımsızlığının sağlanması, avukatların haklarının savunulması ve insan

⁵³ A.g.k., s. 9-10.

⁵⁴ BM BM İHYK Basın Bültenleri, “Criminalisation of Istanbul Bar Association and dismissal of executive board, a chilling attack on the independence of lawyers: UN experts” [BM Uzmanları: İstanbul Barosu'nun kriminalize edilmesi ve yönetim kurulunun görevden alınması, avukatların bağımsızlığına yönelik tüyler ürpertici bir saldırdır.], 30 Mayıs 2025 (<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/05/criminalisation-istanbul-bar-association-and-dismissal-executive-board>).

⁵⁵ A.g.k.

⁵⁶ AİHM, *Tahir Elçi ve Diğerleri / Türkiye*, Başvuru no. 23145/93 ve 25091/94, 13 Kasım 2003, para. 669 and 714; AİHM, *Igor Kabanov / Rusya*, Başvuru no. 8921/05, 3 Şubat 2011, para. 55 ve 57; AKPM, “Avukatlık Mesleğinin Korunmasına İlişkin Sözleşme Taslağı Hakkında Görüş”, Görüş 304 (2025), para. 3, 5, (<https://pace.coe.int/en/files/34151/html>); BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Margaret Satterthwaite, “Safeguarding the independence of judicial systems in the face of contemporary challenges to democracy” [Demokrasiye yönelik çağdaş meydan okumalar karşısında yargı sistemlerinin bağımsızlığının korunması], Rapor, A/HRC/56/62, 21 Haziran 2024, para. 55 ve 70; AKPM Hukuk İşleri ve İnsan Hakları Komitesi, “Situation of human rights defenders and whistleblowers in Europe” [Avrupa'da insan hakları savunucuları ve ifşacılarının durumu], As/Jur (2023) 24, (<https://rm.coe.int/situation-of-human-rights-defenders-and-whistleblowers-in-europe/1680ad0082>).

haklarının desteklenmesinde baroların hayati bir rol oynadığı göz önüne alındığında, bu tür örgütlerin yöneticilerine yönelik baskıların başka alanlara da sirayet eden zararlı etkileri bulunmaktadır. BM uzmanlarınca 28 Şubat 2025 tarihli mektupta da ifade edildiği üzere, İstanbul Barosu yönetimine karşı başlatılan hukuki süreç “sadece İstanbul Barosu'nun çalışmalarını engellemekle kalmayıp, aynı zamanda Türkiye'deki insanların hukuki ve adli konularda bilgilendirilme ve adil yargılanma haklarına da zarar verebilecektir”.⁵⁷

37. İstanbul Barosu yönetim kurulu hakkında, insan haklarının ve hukukun üstünlüğünün gereğinin yerine getirilmesi çağrısında bulundukları açıklama nedeniyle cezai ve hukuki süreçlerin başlatılması, Türkiye'nin avukatlık mesleğinin bağımsızlığına saygı gösterme ve bu bağımsızlığı koruma yükümlülükleriyle temelden çelişmektedir.

IV. İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakları: Avukatlar ve Barolar için Özel Koruma

A. Uluslararası ve Bölgesel Hukuki Çerçeve

38. “Demokratik bir toplumun” temel taşlarından biri olan ifade özgürlüğü hakkı,⁵⁸ AİHS'in 10. maddesi ve MSHS'nin 19. maddesinin yanı sıra, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 26. ve 27. maddeleri kapsamında korunmaktadır. Bu hak, sadece avukatlara bireysel olarak değil, aynı zamanda baro üyesi kimlikleriyle toplu olarak, özellikle hukuk, adalet ve insan hakları ile ilgili konularda beyanlarda bulunduklarında da geçerlidir.⁵⁹
39. İfade özgürlüğü hakkı, AİHS'in 11., MSHS'nin 22. ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğü hakkı ile iç içe geçmiş haldedir. AİHM defalarca bu hakların birbirinden ayıramaz olduğunu tespit etmiştir;⁶⁰ buna göre örgütlenme özgürlüğünün kullanılması çoğunlukla fikirlerin ifade edilmesine hizmet ederek kamusal tartışmaların yapılmasına ve itirazların açıkça ifade edilmesine olanak sağlayan bir forum vazifesi görür.⁶¹ Buna karşılık, ifade özgürlüğü de –barışçıl toplantı özgürlüğü ve insan haklarını savunma hakkı da dahil olmak

⁵⁷ Bkz. BM Uzmanlarının Türkiye'ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 3.

⁵⁸ AİHM, *Handyside / Birleşik Krallık*, 7 Aralık 1976, Seri A no. 24, para. 49; *Sanchez / Fransa* [BD], no. 45581/15, 15 Mayıs 2023, para. 145.

⁵⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 26. maddesi ifade özgürlüğünü “tek başına veya toplu olarak” güvence altına almaktadır; ayrıca bkz. Avukatlık Mesleğinin Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2025) 7(2). madde; BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, “Barolar Hakkında Rapor”, A/73/365, 5 Eylül 2018, para. 83 (<https://docs.un.org/en/A/73/365>).

⁶⁰ AİHM, *Djavit An v. Türkiye*, Başvuru no. 20652/92, para. 39; *Women On Waves ve Diğerleri v. Portekiz*, Başvuru no. 31276/05, 3 Şubat 2009, para. 28.

⁶¹ AİHM, *Ezelin / Fransa*, Başvuru no. 11800/85, 26 Nisan 1991, para. 37; *Éva Molnár / Macaristan*, Başvuru no. 10346/05, 7 Ekim 2008, para. 42; *Gorzelik ve diğerleri / Polonya*, Başvuru no. 44158/98, 17 Şubat 2004, para. 91.

üzere⁶²– diğer insan haklarının kullanılmasını kolaylaştırır ve güçlendirir.⁶³ Kurumsal yetkileri arasında hukuki standartları savunmak ve hukukun üstünlüğünü güçlendirmek de bulunan barolar bağlamında sözü edilen bu bağlantı özellikle önemlidir. Bu hakların birlikte kullanılması sayesinde hukukun üstünlüğü denetimine ve hukuki hesap verebilirliğin tesisine bu tür aktörlerin anlamlı bir şekilde katkı sunması mümkün hale gelir.

40. Temel İlkeler de bu görüşü destekler niteliktedir. Yukarıda 8. ve 11. paragraflarda değerlendirildiği üzere, 23. ve 24. İlkeler avukatların ifade, örgütlenme ve barışçıl toplanma özgürlüğü haklarının korunmasının özel bir önem taşıdığını teyit etmektedir. 23. İlke, avukatların mesleki kısıtlamalarla karşılaşmaksızın hukuk ve insan hakları konularında kamusal tartışmalara katılabilmeleri gerektiğini açıkça kabul etmektedir. 16. İlke bunu daha da ileri taşıyarak avukatların mesleki sorumlulukları ve etik yükümlülükleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri eylemler nedeniyle kovuşturulmamalarını veya idari yaptırımlara tabi tutulmamalarını öngörmektedir.
41. AİHM, AİHS’in 10. maddesi uyarınca avukatların kamunun genel çıkarını ilgilendiren konularda kamuya açık şekilde görüş bildirme hakkını teyit etmiş⁶⁴ ve avukatların ifade özgürlüğüne yönelik müdahalelerin, avukatlık mesleğinin bağımsızlığı açısından yaratacağı sonuçlar ışığında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁶⁵ Baroların kendi kendilerini denetlemelerinin önemine atıfla, *Morice / Fransa* ve *Bagirov / Azerbaycan* kararlarında Mahkeme, avukatların yargının işleyişine ilişkin olarak kamuoyu önünde görüş bildirme hakkına sahip olduğunu vurgulamış, avukatların bunu yaparken “baro üyelerinin hareket tarzına ilişkin olağan sınırlamalara” ve halk ile mahkemeler arasındaki aracılar olarak sahip oldukları sorumluluklara tabi olduklarını belirtmiştir.⁶⁶
42. Bu haklar aynı zamanda AK Avukatlık Sözleşmesi’nde, özellikle de avukatlık görevinin yerine getirilmesinde kamuya açık fikir belirtme ve örgütlenme özgürlüğünü güvence altına alan 7(2). maddede yerini bulmaktadır.⁶⁷ BM Hâkimlerin ve

⁶² BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34, para. 4.

⁶³ BM İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi; ve İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi +25, 2. madde (A supplement to the UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms: 25 years on) [Bireylerin, Grupların ve Toplumun Kurumlarının Evrensel Olarak Tanınan İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Teşvik Etme ve Korumadaki Hak ve Sorumluluklarına İlişkin BM Bildirgesi’ne Bir Ek: 25 Yıl Sonra].

⁶⁴ AİHM, *Mor / Fransa*, Başvuru no. 28198/09, 15 Aralık 2011, para. 43; *Amihalachioaie / Moldova*, Başvuru no. 60115/00, 20 Nisan 2004, para. 35.

⁶⁵ AİHM, *Morice / Fransa*, Başvuru no.29369/10, 23 Nisan 2015, para.135.

⁶⁶ AİHM, *Morice / Fransa*, Başvuru no. 29369/10, 23 Nisan 2015, para. 134; *Bagirov / Azerbaycan*, Başvuru no. 81024/12, 25 Haziran 2020, para. 78.

⁶⁷ Ayrıca bakınız Bakanlar Komitesi’nin R(2000)21 sayılı Tavsiye Kararı, I. İlke, 3. madde: “Avukatlar inanç ve düşünce özgürlüğünden yararlanmalı [...] ve özellikle yargının işleyişini ve hukuku ilgilendiren konularla ilgili tartışmalarda yer alma ve hukuk reformları tavsiyesinde bulunma hakkına sahip olmalıdırlar.”

Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü bu konuda şunları ifade etmektedir: “İfade ve örgütlenme özgürlüğü [...] avukatlık mesleğinin düzgün ve bağımsız işleyişi için temel gereklilikleri teşkil etmekte olup kanunla tesisi ve güvence altına alınması gereklidir. Bu özgürlüklerden herkes yararlınsa da, yargının idaresinde görev alan kişiler söz konusu olduğunda bu özgürlükler özel bir önem taşımaktadır.”⁶⁸ Raportör ayrıca, devletlerin avukatları susturmak veya kamu politikalarını eleştirmelerini engellemek için soruşturma, kovuşturma, meslekten çıkarma veya diğer yaptırımlara başvurmaması gerektiğini vurgulamaktadır.⁶⁹

43. Dahası, yüksek seviyeli bu güvence, kilit rol oynayan insan hakları savunucuları olarak avukatların ve baroların insan haklarının savunulup geliştirilmesine yönelik ifadeleri için de geçerlidir. Bu bağlamda AK Avukatlık Sözleşmesi Açıklayıcı Raporu şunu açıkça ortaya koymaktadır: “Meslek kuruluşlarının ve bunların üyesi olan avukatların rolü, aynı zamanda, insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasını sağlama ve bu korumanın dayandığı hukukun üstünlüğünü geliştirme sorumluluğunu da içermektedir” ve “bu sorumluluk [...] kısmen, hukuk ve uygulamaya ilişkin olarak farkına varılan sorunlar konusunda kamuoyunun bilinçlenmesine katkıda bulunmak ve ardından bu sorunlara yönelik çözümlerin benimsenmesini teşvik etmek suretiyle yerine getirilmektedir.”⁷⁰
44. *Taner Kılıç / Türkiye (no.2)* kararında AİHM, insan haklarıyla bağlantılı olan ve hak ihlalleri iddiaları konusunda insanları bilinçlendirmeyi, devlet yetkililerinin şeffaflığını ve hesap verebilirliğini sağlamayı amaçlayan faaliyetlerin önemini kabul etmiştir.⁷¹ Devletlerin, insan hakları savunucularının faaliyetlerine yönelik güvenli ve elverişli bir ortam sağlayarak onları koruma görevi vardır⁷² ve bu faaliyetleri hedef alan veya cezalandıran ifade özgürlüğü hakkı kısıtlamaları, gazeteciliğe yönelik kısıtlamalara benzer şekilde en katı denetime tabidir.⁷³ Dahası “terörle mücadele” ve “milli güvenliği koruma” adına alınan tedbirler, devletlerin uluslararası insan hakları yükümlülükleriyle uyumsuz olmamalı ve insan haklarını güçlendirmek ve savunmakla görevli kişilerin çalışmalarına ve güvenliklerine engel teşkil etmemelidir.⁷⁴
45. Barolar, doğaları gereği, avukatlık mesleğinin bağımsızlığını korumakla görevli kurumsal aktörlerdir. Bu nedenle, baroların özellikle adalet ve insan hakları konuları bağlamında devletin hareket tarzına ilişkin hukuki ve siyasi değerlendirmeler yapma

⁶⁸ BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, 1/64/181, 28 Temmuz 2009, para. 50.

⁶⁹ BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, A/HRC/26/32, 28 Nisan 2014.

⁷⁰ Avukatlık Mesleğinin Korunmasına Yönelik Avrupa Konseyi Sözleşmesi Açıklayıcı Raporu, 13 Mayıs 2025, para. 59.

⁷¹ AİHM, *Taner Kılıç v. Türkiye (no. 2)*, Başvuru no. 208/18, 31 Mayıs 2022, para. 145-147.

⁷² BM İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi (1998); Esperanza Protokolü, s. 11; İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi +25, 4. Madde (yukarıda 63 nolu dipnota bkz.).

⁷³ ECtHR, *Taner Kılıç (no. 2)*, para. 145-147.

⁷⁴ İnsan hakları savunucularının korunmasına ilişkin 22/6 sayılı BM Genel Kurul Kararı, A/HRC/RES/22/6, 12 Nisan 2013, para. 10(a).

yetkisi,⁷⁵ ifade ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin eldeki en güçlü standartlar tarafından korunmalıdır.

46. İfade ve örgütlenme özgürlüğü haklarına getirilen tüm kısıtlamalarda olduğu gibi, avukatların ve baroların ifade ve örgütlenme özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar da (1) yasayla öngörülmüş olmalı, (2) meşru bir amaç gütmeli ve (3) demokratik bir toplumda gerekli ve orantılı olmalıdır.⁷⁶

Kanunilik

47. İfade ve örgütlenme özgürlüğü haklarına getirilen bir kısıtlamanın kabul edilebilir olup olmadığının değerlendirilmesine yönelik üç aşamalı test kapsamında kanunilik kriteri, ilgili hukuk normunun hem bilinebilir hem de uygulamada öngörülebilir olmasını, yani bireylerin davranışlarını buna göre düzenlemelerini sağlayacak kesinlikte formüle edilmiş olmasını gerektirmektedir.⁷⁷ İhtilafa konu edilen hukuk normunun sadece iç hukukta yasal bir dayanağı olması yetmez, aynı zamanda bu normun:⁷⁸

- a. İlgili kişi tarafından erişilebilir ve
- b. Etkileri bakımından öngörülebilir olması gerekir; ki bu, hukuk normlarının uygulanmasından sorumlu olanlara sınırsız takdir yetkisi verilmemesini de kapsar.

48. Kanunilik ilkesine saygı duyulması her durumda son derece önemli olmakla birlikte, özellikle devletin ceza hukukunu kullandığı durumlarda hayati önem taşımaktadır.⁷⁹ Kanunilik ilkesi ceza hukukunun temel bir ilkesi olup usul sürecinin ana güvencelerinden biridir.⁸⁰ AİHM kararlarında, ceza hukuku hükümlerinin

⁷⁵ Bkz. BM Uzmanlarının Türkiye'ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 10.

⁷⁶ Bu kriter, uluslararası insan hakları anlaşmalarında yer almaktadır. Örneğin, AİHS'in 10(2). maddesi müdahalenin "yasayla öngörül[müş] ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi [veya] sağlığın veya ahlakın [...] korunması için gerekli" olması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca bkz. BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34, CCPR/C/GC/34 (12 Eylül 2011); BM Uzmanlarının Türkiye'ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 7.

⁷⁷ Diğerlerinin yanı sıra, AİHM, *Öztürk / Türkiye* [BD], Başvuru no. 22479/93, 28 Eylül 1999, para. 54; *Rotaru / Romanya*, Başvuru no. 28341/95, 4 Mayıs 2000, para. 52-55.

⁷⁸ AİHM, *Kudrevicius ve Diğerleri / Litvanya* [GC], Başvuru no. 37553/05, 15 Ekim 2015 para. 108-110, ve *Djavit An / Türkiye*, Başvuru no. 20652/92, 20 Şubat 2003, para. 63; BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No.37, BM Belge CCPR/C/GC/37, para. 39.

⁷⁹ MSHS'nin 15. ve 7. maddeleri, AİHS'in 7. maddesi.

⁸⁰ BM Keyfi Gözaltı Çalışma Grubu, Görüş No. 41/2017, BM Belge A/HRC/WGAD/2018/62, para. 57; BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Siracusa İlkeleri, 17. İlke; BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Limburg İlkeleri, BM Belge E/C.12/2000/13, 50. İlke; BM Kadın ve Kız Çocuklarına karşı Ayrımcılık Çalışma Grubu, BM Keyfi Gözaltı Çalışma Grubu, Nijerya Federal Yüksek Mahkemesi'ne ortak amicus curiae görüşü, *Joy Moses ve diğer* 5 kurum / Bakan, 3 Şubat 2020, s.11 (https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WG/Amicus_Brief_1_Nigeria.pdf).

düzenledikleri suç tiplerinin kapsamını açık ve kesin bir şekilde tanımlaması gerektiğini, böylece devletin, bu suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma konusundaki takdir yetkisinin aşırı genişlemesinin ve seçici uygulama yoluyla kötüye kullanılma ihtimalinin önlenebileceğini tekrarlamıştır.⁸¹

Meşru Amaç

49. İkinci olarak, meşru amaç kriteri kapsamında, ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarına yönelik her türlü müdahalenin meşru bir amaç gütmesi gerekmektedir. Bu amaç da yalnızca ilgili insan hakları belgelerinde açıkça belirtilen amaçlardan biri olabilir. Bu nedenle, Avrupa ve uluslararası insan hakları hukuku uyarınca bir müdahale sadece suçun önlenmesini ve terörizmle mücadele de dahil olmak üzere milli güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasını amaçlayabilir.⁸² Müdahalenin söz konusu olduğu süreçte ilgili düzenlemeler uygulanırken bunun gerçekten de iddia edilen amaca ulaşmaya yönelik olduğunun da açıkça ortaya konması gerekmektedir. BM İnsan Hakları Komitesi, MSHS'nin 19. maddesine ilişkin 34 No.lu Genel Yorumunda, milli güvenlik ve kamu düzeninin “insan hakları [...] savunuculuğunun susturulması için bir gerekçe olarak hiçbir zaman ileri sürülemeyeceğini” açıkça belirtmiştir.⁸³

50. Devletler tarafından milli güvenlik, ifade, barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü haklarına muğlak ve keyfi kısıtlamalar getirmek için bir bahane olarak kullanılmamalıdır.⁸⁴ Devletler, milli güvenliğe ilişkin düzenlemelerin ifade ve örgütlenme özgürlüğü hakları üzerinde gerekli olmayan veya orantısız kısıtlamalara yol açmamasını sağlamak için son derece özenli davranmalıdır.⁸⁵

Gerekliklik ve orantılılık

51. AİHS'in 10. ve 11. maddeleri ile MSHS'nin 19. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özgürlüklere yönelik bir müdahalenin kanunilik ilkesine uygun olması ve meşru bir amaç gütmesi halinde, bu müdahalenin “demokratik bir toplumda” gerekli olup olmadığı değerlendirilmelidir. Getirilen bir kısıtlamanın gerekli sayılabilmesi için, söz konusu meşru amaca ulaşabilecek tedbirler arasında en az müdahaleci önlem olmalı, hakkın özüne zarar vermemeli⁸⁶ ve aynı zamanda orantılı olmalıdır; bu da, getirilen

⁸¹ AİHM, *Savva Terentyev / Rusya*, Başvuru no. 10692/09, 28 Ağustos 2018, para. 85.

⁸² Bkz. AİHS madde 10(2) ve MSHS madde 19(3)(b). Ayrıca bkz. örneğin AİHM, *Halis Doğan / Türkiye* (no. 2), Başvuru no. 71984/01, 25 Temmuz 2006; AİHM, *Özgür Gündem / Türkiye*, Başvuru no. 23144/93, 16 Mart 2000; *Süreker / Türkiye* (no. 2), Başvuru no. 24122/94, 8 Temmuz 1999; *Müdür Duman / Türkiye*, Başvuru no. 15450/03, 6 Ekim 2015. Ayrıca bakınız Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi, CETS no. 196, 16 Mayıs 2005 tarihinde kabul edilmiş, 1 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁸³ BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34, CCPR/C/GC/34 (12 Eylül 2011), para. 23.

⁸⁴ Siracusa İlkeleri, 31. İlke.

⁸⁵ BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34, CCPR/C/GC/34 (12 Eylül 2011), para. 23.

⁸⁶ Siracusa İlkeleri; Genel Yorum No. 34, BM Belge no. CCPR/C/GC/34 (12 Eylül 2011), para. 30.

⁸⁶ BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34, CCPR/C/GC/34 (12 Eylül 2011), para. 23.

⁸⁶ Siracusa İlkeleri; BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34, para. 34; BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 37, para. 40. AİHM *Kudrevicius ve Diğerleri / Litvanya* kararında orantılılık ilkesinin bir

kısıtlamanın hak üzerindeki etkisinin, müdahale ile elde edilen faydadan daha az olması gerektiği anlamına gelir.

52. Söz konusu ifade acil bir toplumsal ihtiyaca yol açmış, böylelikle de devlet yetkililerinin müdahalesini hukuki ve orantılı bir müdahale olarak haklı bir zemine yerleştirmişse, kısıtlamalar ancak o durumda gerekçelendirilebilecektir.⁸⁷ İfade özgürlüğü hakkının kullanılmasına yönelik bir kısıtlamaya gerekçe teşkil edebilecek temel kriterler, “bir şiddet kullanma çağrısının” yapıldığı veya “nefretin tahrik edildiği” durumlardır.⁸⁸ Söz konusu durumlar hem terörizmi tahrik etmeye yönelik özel bir niyeti, hem de davranışın terörizmi tahrik edeceğine dair nesnel bir tehlikeyi içermelidir.⁸⁹
53. AİHM bu kısıtlamaların kabul edilebilirliğini değerlendirirken, mesajı, konuşmacının pozisyonunu ve bu görüşün hangi geniş bağlamda iletilildiğini de dikkate almaktadır. Örneğin, bir kışkırtıcı söylem ile ciddi şiddet eylemlerinin fiilen meydana gelmesi⁹⁰ veya devam etmekte olan şiddetli bir çatışmanın alevlenmesi arasında açık ve doğrudan bir bağlantı olduğu durumlarda, bu kriterlere dayanarak kısıtlamalar kabul edilebilir bulunmuştur.⁹¹
54. BM İnsan Hakları Komitesi, *Marques de Morais / Angola* kararında “gereklilik şartı bir orantılılık unsuruna işaret eder ki bu, ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın kapsamının, o kısıtlamayla korunan değerle orantılı olması gerektiği anlamına gelir” demiştir.⁹² BM İnsan Hakları Komitesi bir başka açıklamasında da şunu ifade etmiştir:

yandan 11(2). maddede belirtilen amaçların gerekleri ile diğer yandan sokaklarda veya diğer kamusal alanlarda toplanan kişilerin sözle, hareketle ve hatta sessizlikle fikirlerini özgürce ifade etme gerekleri arasında bir denge kurulmasını zorunlu kıldığını vurgulamaktadır (para. 142-144). Diğer hususların yanı sıra, gereğince saptanmış acil bir toplumsal ihtiyacı muhafaza etmek için alınması gerekli olan tüm olası önlemler içinden en az kısıtlayıcı olanın ulusal hakimler tarafından seçilmesi gerekliliğinin orantılılık ilkesine içkin olduğu, Mahkemece özellikle ifade özgürlüğü hakkıyla ilgili olarak tutarlı bir şekilde ifade edilmiştir. AİHM, *Axel Springer SE ve RTL Television GmbH / Almanya*, Başvuru no. 51405/12, 21 Eylül 2017, para. 56; *Mouvement raëlien suisse / İsviçre* [GC], Başvuru no. 16354/06, 13 Temmuz 2012, para. 75.

⁸⁷ AİHM, *Halis Doğan / Türkiye* (no. 2), (yukarıda 82 nolu dipnota bakınız); AİHM, *Fatullayev / Azerbaycan*, Başvuru no. 40984/07, 22 Nisan 2010; *Özgür Gündem / Türkiye* (yukarıdaki 82 nolu dipnota bakınız); *Sürek / Türkiye* (no. 2) (yukarıda 82 nolu dipnota bakınız); *Müdür Duman / Türkiye* (yukarıda 82 nolu dipnota bakınız).

⁸⁸ AİHM, *Gözel ve Özer / Türkiye*, Başvuru no. 43453/04, 6 Temmuz 2010, para. 56, 60.

⁸⁹ Bkz. Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi’nin 5. maddesi; BM Genel Kurulu, “The protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism: Report of the Secretary General” [Terörizmle mücadele sırasında insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması: Genel Sekreter’in Raporu] (28 Ağustos 2008), BM Belge A/63, İHYK, “Factsheet on Human Rights, Terrorism and Counter-Terrorism” [İnsan Hakları, Terörizm ve Terörle Mücadele Hakkında Bilgi Notu], s. 42 (www.ohchr.org/Documents/Publications/Factsheet32EN.pdf).

⁹⁰ AİHM, *Osmani ve Diğerleri / Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, Başvuru no. 50841/99, Kabul Edilebilirlik Kararı, 11 Ekim 2001.

⁹¹ AİHM, *Herri Batasuna ve Batasuna / İspanya*, Başvuru no. 25803/04 ve 25817/04, 30 Haziran 2009, para. 85 ila 91; *Sürek / Türkiye (No. 1)*, Başvuru no. 26682/95, 8 Temmuz 1999, para. 62 ve 63; ve *Leroy / Fransa*, Başvuru no. 52098/99, 15 Temmuz 2005, para. 45.

⁹² BM İnsan Hakları Komitesi, *Marques de Morais / Angola*, Bildirim No. 1128/2002 (2005), para. 6-8.

“kısıtlayıcı tedbirler orantılılık ilkesine uygun olmalı; koruma işlevini yerine getirmeye uygun olmalı; koruma işlevini yerine getirebilecek diğer tedbirler içindeki en az müdahaleci araç olmalı; korunacak menfaatle orantılı olmalıdırlar. Orantılılık ilkesine sadece kısıtlamaların çerçevesini çizen yasada değil, aynı zamanda yasayı uygulayan idari ve adli makamlar tarafından da riayet edilmelidir.”⁹³

B. Standartların İstanbul Barosu’nun Açıklamasına Uygulanması

55. İstanbul Barosu’nun açıklamasına dayanılarak Baro yönetim kuruluna açılan ceza ve hukuk davaları, avukatların ve meslek kuruluşlarının ifade özgürlüğüne yönelik açık bir kısıtlama teşkil etmektedir. Söz konusu özgürlük AİHS’in 10. maddesi ile MSHS’nin 19. maddesi kapsamında korunmakta, örgütlenme özgürlüğüne ilişkin olarak AİHS’in 11. ve MSHS’nin 22. maddelerindeki iç içe geçmiş güvencelerle pekiştirilmektedir. BM uzmanlarının bu hukuki süreçle ilgili olarak Türkiye Hükümeti’ne gönderdiği mektupta da vurgulandığı üzere, avukatların adalet ve insan haklarıyla ilgili kamusal tartışmalara katılma hakları “silahlı çatışmalara ve diğer olağanüstü hal durumlarına uygulanabilecek hukuk kurallarına uyum konusundaki tartışmaları da kapsamaktadır”.⁹⁴

Kanunilik

56. İstanbul Barosu yönetimi “terör örgütü propagandası yapmak” ve “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yaymak” (sırasıyla Terörle Mücadele Kanunu’nun 7(2). maddesi ve TCK’nın 217(A) maddesi) ile suçlanmaktadır. BM İnsan Hakları Komitesi, “terörizmi övme”, “yüceltme” veya “meşru gösterme” suçlarının, ifade özgürlüğü hakkının kullanılmasına gereksiz veya orantısız bir müdahaleye yol açmamasını sağlamak amacıyla açıkça tanımlanması gerektiğini vurgulamıştır.⁹⁵ Dile getirilen bir ifadenin özellikle kamu yararını ilgilendiren konularla ilgili olduğu durumlarda, AİHM sürekli olarak, o ifadeye kısıtlamalar getiren yasaların istismara karşı güvenceler içermesi ve müdahale eşiğini yüksek tutması gerektiği yönünde karar vermiştir.⁹⁶ “Propaganda” ve “övme” gibi terimlerin muğlaklığı, “övme” ile ilgili herhangi bir niyet, risk veya bağlam eşiğinin bulunmaması, İstanbul Barosu yönetim kurulu üyelerinin ifade özgürlüğüne ve avukatlık mesleğinin bağımsızlığına yönelik müdahalenin dayanağı yapılan hükümlerin etkilerinin öngörülebilirliği konusunda ciddi endişelere yol açmaktadır.⁹⁷

57. Türkiye’nin ceza hukukunun “milli güvenlik”, “kamu düzeni” ve “hakaret” hükümleri defalarca fazlasıyla geniş, muğlak ve dolayısıyla da öngörülebilirlik gerekliliği ile

⁹³ BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 27, para. 14-15.

⁹⁴ Bkz. BM Uzmanlarının Türkiye’ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 4.

⁹⁵ BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34 (12 Eylül 2011), BM Belge CCPR/C/GC/34, para. 46.

⁹⁶ Uygulanmayı bekleyen çok sayıda AİHM kararı grubuna ilişkin dipnot 98’de verilen örneklerle bakınız.

⁹⁷ Bkz. BM Uzmanlarının Türkiye’ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 4.

bağdaşmaz bulunmuştur.⁹⁸ Ülkenin terörle mücadele ve milli güvenlik mevzuatı, bu hükümlerin uygulanışındaki keyfilığe karşı güvenceler sağlamadığı, savcılık ve yargı makamları tarafından geniş kapsamlı ve öngörülemez şekilde yorumlanıp uygulandığı, insan haklarının ve hukukun üstünlüğünün savunucuları olan avukatları mesleki faaliyetleri nedeniyle hedef aldığı için sürekli olarak eleştirilmektedir.⁹⁹ Sistemdeki bu yapısal zaaf AK Bakanlar Komitesi önünde uygulanmayı bekleyen AİHM kararlarında da yansımaları bulunmaktadır. Mahkeme'nin Türkiye aleyhine verdiği bu ihlal kararları, başvuruların özellikle nefreti veya şiddeti tahrik etmeyen görüşler ifade ettikleri için haklarında açılan ceza soruşturmaları ve davaları nedeniyle ifade özgürlüklerine yapılan haksız ve orantısız müdahalelerle ilgilidir.¹⁰⁰ BM uzmanlarının mevcut hukuki süreçle ilgili olarak Türkiye Hükümetine gönderdiği mektupta da hatırlatıldığı üzere, uluslararası hukukta tanımlandığı şekliyle “terör eylemlerine” karışıldığına dair bilgi ya da niyete dair delil bulunmadıkça, “terör örgütü propagandası” suçundan mahkumiyet haklı gösterilemez.¹⁰¹ Devletin veya kurumlarının eleştirilmesinin suç haline getirilmesi, hukukun üstünlüğüne dayalı bir toplumun ilkeleriyle bağdaşmaz.¹⁰²

58. BM Terörle Mücadele Sırasında İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü, uluslararası insan hakları hukuku uyarınca terörle mücadele yasalarının taşınması gereken öngörülebilirlik şartı bağlamında geçerli olan ilkeleri özetlemiştir. BM Raportörü, terörizm suçlarının, “bir grup tarafından bir terör eyleminin (terör amacıyla ölüme ya da kişisel yaralanmaya yol açma gibi) işlenmesine maddi ve doğrudan katkıda bulunulan”, kişinin “örgütle ilgili terör suçunu işleme

⁹⁸ Özellikle, uygulanmayı bekleyen aşağıdaki AİHM kararları grubuna bakınız: *Öner ve Türk / Türkiye* (Başvuru no. 51962/12, 30 Haziran 2015) (<https://hudoc.exec.coe.int/?i=004-36806>); *Işıkırık / Türkiye* (Başvuru no. 41226/09, 9 Nisan 2018) (<https://hudoc.exec.coe.int/?i=004-49518>); *Altuğ Taner Akçam / Türkiye* (Başvuru no. 27520/07, 25 Şubat 2012) (<https://hudoc.exec.coe.int/?i=004-37189>); *Artun ve Güvener / Türkiye* (Başvuru no. 75510/01, 26 Eylül 2007) (<https://hudoc.exec.coe.int/?i=004-37417>); *Selahattin Demirtaş / Türkiye (no. 1)* (Başvuru no. 14305/17, 22 Aralık 2020) (<https://hudoc.exec.coe.int/?i=004-56539>); *Yüksel Yalçınkaya / Türkiye* (Başvuru no. 15669/20, 26 Eylül 2023) (<https://hudoc.exec.coe.int/?i=004-64007>).

⁹⁹ Bkz. BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Diego García-Sayán, “Report on the Protection of lawyers against undue interference in the free and independent exercise of the legal profession” [Avukatlık Mesleğinin Özgür ve Bağımsız İcrasına Yönelik Yersiz Müdahalelere Karşı Avukatların Korunmasına İlişkin Rapor], A/HRC/50/36 (22 Nisan 2022), para 42; Özel prosedürler iletişimi TUR 9/2020, TUR 13/2020 ve TUR 5/2024; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, Türkiye'nin ikinci periyodik raporuna ilişkin nihai gözlemler, CCPR/C/TUR/CO/2 (28 Kasım 2024, para. 39; Lawyers for Lawyers (L4L), İngiltere ve Galler Hukuk Topluluğu ve Uluslararası Barolar Birliği İnsan Hakları Enstitüsü (IBAHRI) tarafından İşkenceye Karşı Komite'nin 8-16 Temmuz 2024 (10 Haziran 2024) tarihli 80. Oturumunda Türkiye'ye ilişkin incelemesine sunulan ortak sunum, s. 10-12; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite, Türkiye'nin beşinci periyodik raporuna ilişkin nihai gözlemler, CAT/C/TUR/CO/5 (14 Ağustos 2024), para. 38(a).

¹⁰⁰ 98 nolu dipnota bkz.

¹⁰¹ Bkz. BM Uzmanlarının Türkiye'ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 10.

¹⁰² A.g.k.

niyetiyle hareket ettiği” davranışlarla sınırlandırılması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁰³ Bu standartlar ışığında, Aralık 2024 tarihli İstanbul Barosu açıklaması ile ilgili olarak Baro yönetim kurulu üyelerine karşı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin uygulanması, terörle mücadele mevzuatının kabul edilemez derecede geniş ve dolayısıyla keyfi bir şekilde uygulanması anlamına gelmektedir. Yasanın böyle keyfi bir şekilde uygulanması, öngörülebilirliğin bulunmadığını ve dolayısıyla —suçun tanımında olması gereken hukuki kesinlik gerekliliği de dahil olmak üzere— uluslararası insan hakları anlaşmalarıyla güvence altına alınan kanunilik ilkesine uyulmadığını göstermektedir.¹⁰⁴

59. Buna ek olarak, İstanbul Barosu yönetim kurulu üyeleri hakkında yürütülen hukuki süreçler TCK'nın “dezenformasyon” ile ilgili 217(A) maddesine de dayandırılmıştır. 2022'de getirilen bu hüküm, “halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilgiyi, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yay[mayı]” suç haline getirmiştir. İnsan hakları alanında çalışan pek çok örgüt, bu yeni düzenlemeyi, neyin “gerçeğe aykırı bilgi” ve “endişe yaratma saiki” teşkil ettiğinin belirlenmesinde yetkililere sınırsız takdir yetkisi sağlayarak sansüre etkin bir şekilde izin verdiği için eleştirmiştir.¹⁰⁵ AK Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (“Venedik Komisyonu”),

¹⁰³ BM Terörle Mücadele Sırasında İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü Profesör Ben Saul'un *Yasak / Türkiye* (Başvuru No. 17389/20) kararında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Büyük Daire) önünde yaptığı sunum, para. 29-30

(<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/terrorism/sr/court-submissions/amicus-ecthr-yasak-v.-turkiye-un-sr-ct.pdf>).

¹⁰⁴ Özellikle AİHS'in 7. maddesi ve MSHS'nin 15(1). maddesi; Bkz. Venedik Komisyonu, “Türk Ceza Kanunu'nun 216, 299, 301 ve 314. Maddeleri Hakkında Görüş (15 Mart 2016)”, Belge no. 107; BM Uzmanlarının Türkiye'ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 11. BM Terörle Mücadele Sırasında İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü Profesör Ben Saul'un *Yasak / Türkiye* (Başvuru No. 17389/20) kararında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Büyük Daire) önünde yaptığı sunum, para. 6-10 (yukarıda 103 nolu dipnota bkz.).

¹⁰⁵ Bkz. İnsan Hakları İzleme Örgütü, “Turkey: Dangerous, Dystopian New Legal Amendments: New Censorship Threat with Elections Looming” [Türkiye: Tehlikeli, Distopik Yeni Yasal Değişiklikler: Seçimler Yaklaşırken Yeni Sansür Tehdidi], 14 Ekim 2022 (<https://www.hrw.org/news/2022/10/14/turkey-dangerous-dystopian-new-legal-amendments>); Uluslararası Af Örgütü, “Türkiye's “Disinformation Law” Tightens Government Control And Curtails Freedom Of Expression” [Türkiye: “Dezenformasyon Yasası” hükümetin denetimini sıkılaştırıyor ve ifade özgürlüğünü kısıtlıyor], 24 Ekim 2022 (<https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2022/10/EUR4461432022ENGLISH.pdf>); Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA), “Journalists criticize Turkey's disinformation law: “Any information not from the government is labeled false”” [Gazeteciler Türkiye'nin dezenformasyon yasasını eleştiriyor: ‘Kaynağı hükümet olmayan tüm bilgiler gerçeğe aykırı olarak damgalanıyor’] (27 Ocak 2025) (<https://www.mlsaturkey.com/en/journalists-criticize-turkeys-disinformation-law-any-information-not-from-the-government-is-labeled-false>); PEN Norveç, “Criminal sanctions for every comment! Another barrier for journalism: “The Disinformation law”” [Her yoruma cezai yaptırım! Gazeteciliğin önündeki bir başka engel: “Dezenformasyon yasası”, Mart 2025 (<https://norskpen.no/nyheter/en-ny-barriere-for-journalistikken-desinformasjonsloven/>).

söz konusu hükmün AİHS'in 10. maddesinde yer alan “kanunla öngörülmüş olma”¹⁰⁶ kriterini karşılamadığını belirterek hükümde kullanılan terimlerin daha açık tanımlara kavuşturulması, bilginin gerçekliğini değerlendirecek kriterlerin eklenmesi suretiyle yasanın uygulama kapsamının netleştirilmesi tavsiyesinde bulunmuştur.¹⁰⁷ Bu nedenle, İstanbul Barosu yönetim kurulu üyeleri hakkında TCK'nın 217(A) maddesi uyarınca yürütülen hukuki işlemler kanunla öngörülmüş olma kriterini yerine getirmemektedir.

Meşru Amaç

60. Bir baro yönetiminin yalnızca insan hakları savunuculuğu nedeniyle soruşturulması, kovuşturulması, bu yargılamanın Türkiye'nin avukatlık mesleğinin bağımsızlığına saygı gösterme ve bu bağımsızlığı koruma yükümlülüklerini ihlal ederek, baro yönetiminin şiddet kullanma çağrısı yaptığına, şiddeti meşru gösterdiğine ya da övdüğüne ilişkin inandırıcı bir delilin yokluğunda yapılması, terörizmle ya da kamu düzenine yönelik diğer tehditlerle anlamlı bir bağlantı bulunmadığını göstermektedir. Hem baro yönetim kuruluna isnat edilen suçlar hem de verilen görevden alma kararı, fiili bir zararı önlemeyi değil, devlet tarafından yapıldığı iddia edilen bir ihlali kamuya açık biçimde eleştiren ve insan haklarını savunan hukuki yorumları cezalandırmayı amaçlıyor gibi görünmektedir. Bu açıdan BM Özel Prosedürleri, kamuoyuna 30 Mayıs 2025 tarihinde yaptıkları açıklamada, İstanbul Barosu Başkanı ve yönetim kurulu üyelerinin soruşturulmasının ve kovuşturulmasının, ifade özgürlüğü haklarını ve avukatların mesleklerini icra edip görüşlerini uluslararası standartlara uygun olarak ifade etme haklarını kullanan bu kişilere yönelik bir misilleme anlamına geldiğini teyit etmişlerdir.¹⁰⁸ Yine Baroyu susturmak için “hukukun silah olarak kullanılmasının” sadece uluslararası hukuku ihlal etmekle kalmayıp aynı zamanda “rahatsız edici bir emsal” teşkil ettiğinin de altını çizmişlerdir.¹⁰⁹ Bu kapsamda İstanbul Barosu yönetim kurulu hakkındaki hukuki süreçlerin iyi niyetle ve meşru bir amaç güdülerek yürütüldüğünü değerlendirmek mümkün değildir.

Gereklilik ve orantılılık

61. Son olarak, AİHS'in 10(2). ve 11(2) maddelerindeki testin gereklik ve orantılılık kriterleri karşılanmamıştır. Bu kriter ifade ve örgütlenme özgürlüğüne getirilen her türlü kısıtlamanın demokratik bir toplumda gerekli olmasını ve güdülen amaç ile orantılı olmasını gerektirmektedir. AİHM defaten Türkiye'de terörle mücadele

¹⁰⁶ Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü'nün (DGI) “Türkiye, Ceza Kanunu Değişiklik Tasarısı: “Yanlış veya Yanıltıcı Bilgi” ile İlgili Hüküm Hakkında Acil Ortak Görüşü”, Görüş no. 1102 / 2022 (7 Ekim 2022), para. 50 ve 87.

¹⁰⁷ A.g.k., para. 45, 50 ve 87.

¹⁰⁸ BM İHYK Basın Bültenleri, “Criminalisation of Istanbul Bar Association and dismissal of executive board, a chilling attack on the independence of lawyers: UN experts” [BM Uzmanları: İstanbul Barosu'nun kriminalize edilmesi ve yönetim kurulunun görevden alınması, avukatların bağımsızlığına yönelik tüyler ürpertici bir saldırdır], 30 Mayıs 2025 (<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/05/criminalisation-istanbul-bar-association-and-dismissal-executive-board>).

¹⁰⁹ A.g.k.

yasalarının, kamu düzeni mevzuatının ve ilgili diğer cezai hükümlerin, şiddeti teşvik etmeyen veya nefreti tahrik etmeyen, Sözleşme ile güvence altına alınan hak kullanımlarını hedef almak suretiyle istismar edilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 10. ve 11. maddelerinin ihlal edildiğini tespit etmiştir.¹¹⁰ Yasal ve meşru faaliyetleri bastırmak için ceza hukukunun Türkiye'de keyfi ve aşırı geniş biçimde yorumlanıp uygulanması uluslararası hukuk ve insan hakları örgütleriyle kurumları tarafından yaygın bir eleştiriye maruz kalmaktadır.¹¹¹

62. Mevcut davada, İstanbul Barosu'nun açıklaması, Baro yönetim kuruluna isnat edilen suçun kurucu unsurlarını karşılamamaktadır. Terörle Mücadele Kanunu'nun 7(2). maddesi uyarınca, söz konusu ifadenin şiddet kullanmayı övdüğünü veya teşvik ettiğini gösteren herhangi bir delil sunulmamıştır. Yapılan açıklama ne tahrik edici ne de hukuka aykırıdır. Açıklamada şiddeti tasvip, tahrik veya herhangi bir yasadışı örgüte destek anlamına gelebilecek bir unsur yoktur. Açıklamanın lafzında şiddet kullanmaya teşvik ya da nefreti tahrik olarak yorumlanabilecek hiçbir ifade bulunmamaktadır.
63. Açıklama, muhtemel insan hakları ihlalleriyle ilgili hesap verebilirlik çağrısında bulunmak ve gözaltındaki avukatlarla gazetecilerin haklarını savunmak gibi açık bir saikle yapılmış olup, Baronun yasal olarak tanınan ve korunan kurumsal yetkisi dahilindedir. AİHM içtihadı, fiilen şiddet kullanmaya teşvikin bulunmadığı durumlarda, yasaklanmış bir örgüte yönelik sempati ifadelerinin bile ceza süreci için yeterli gerekçe olmadığını teyit etmektedir.¹¹² Somut olayda böyle bir destek ne ifade ne de ima edilmiş olup, nesnel olarak bakıldığında İstanbul Barosu'nun açıklamasının hiçbir bölümünü terörizm ve buna bağlı insan hakları ihlalleri tehlikesi doğurduğu şeklinde yorumlamak mümkün değildir.
64. Aksine, iki gazetecinin ölümü ve avukatlar ile protestocuların gözaltına alınması üzerine İstanbul Barosu'nun 21 Aralık 2024 tarihinde kamuoyuna yaptığı açıklamanın, baronun hukukun üstünlüğünü koruma ve insan haklarını savunma yönündeki kurumsal görev alanına girdiği açıktır.¹¹³ Bu *amicus curiae* görüşünde açıklandığı üzere, baroların hem avukatlık mesleğinin bağımsızlığını sağlamadaki hem de insan

¹¹⁰ Uygulanmayı bekleyen çok sayıda AİHM kararı grubuna ilişkin 98 nolu dipnotta verilen örneklerle bkz.

¹¹¹ Bkz. örneğin, Uluslararası Af Örgütü, "Türkiye: Weaponizing Counterterrorism", [Terörle Mücadelenin Bir Silaha Dönüştürülmesi] Rapor (2021) (<https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/07/EUR4442692021ENGLISH.pdf>); Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi, İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Uluslararası Hukukçular Komisyonu'nun *Taner Kılıç / Türkiye* (Başvuru no. 208/18) davasındaki Üçüncü Taraf Müdahalesi, s.8-10 (<https://static1.squarespace.com/static/5b8bbe8c89c172835f9455fe/t/5d5a7b5ffbeeb000019c7c09/1566210920345/16082019+Kilic+v+Turkey.pdf>); BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü, Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Desteklenmesi ve Korunması Özel Raportörü, "Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Desteklenmesi ve Korunması Özel Raportörünün Türkiye Ziyareti Hakkındaki Raporu", A/HRC/35/22/Add.3, 21 Haziran 2017, s. 5-6.

¹¹² AİHM, *Yalçınkaya ve diğerleri / Türkiye*, Başvuru no. 51497, 24 Haziran 2014, para. 34.

¹¹³ Bkz. BM Uzmanlarının Türkiye'ye yönelik AL TUR 2/2025 sayılı iddia mektubu bildirimi (28 Şubat 2025) (yukarıda 13 nolu dipnota bkz.), s. 4.

haklarını savunmadaki rolleri açısından daha yüksek bir güvenceden yararlandırılmaları gereklidir. Yapılan açıklamanın içeriği, hukuki hesap verebilirlik, insan haklarının korunması, yasal güvencelerin sağlanması ve keyfi olarak gözaltına alınan avukatların, protestocuların ve gazetecilerin serbest bırakılması çağrısı, tam da AİHS'in 10. ve MSHS'nin 19. maddeleri uyarınca en üst düzeyde güvenceyi hak eden kamusal söyleme katkıda bulunma biçimini temsil etmektedir.

65. Özellikle İstanbul Barosu'nun açıklamasının içeriği göz önünde bulundurulacak olursa, somut olayda iddianame düzenleme ve görevden alma biçiminde cezai ve hukuki yaptırımların birlikte kullanılması açıkça misilleme niteliği taşımaktadır. AİHM, yaptırımların veya tehditlerin, hukuk meslek mensuplarının kamusal söyleme katılma istekleri üzerinde yaratabileceği caydırıcı etkiye karşı uyarılmış ve ifade özgürlüklerini kullanmaları nedeniyle Sözleşme'de korunan haklarının ihlal edildiğine hükmetmiştir. Örneğin, bir avukatın kamuoyuna yaptığı bir açıklama nedeniyle mahkum edilip cezalandırılmasının AİHS'in 10. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.¹¹⁴ Benzer şekilde, bir avukatın ifade özgürlüğünü kullanması sonucunda verilen meslekten çıkartma cezası gibi tedbirlerin orantısız olduğu tespit edilmiştir.¹¹⁵ Mevcut davada, olası yargısız infazlar ve keyfi gözaltılar gibi konularda kurumsal denetim vazifelerini yerine getirdikleri için seçilmiş baro yetkililerinin soruşturulması, kovuşturulması, bu yapılırken de milli güvenliğe ve kamu düzenine karşı işlenen suçlara ilişkin (beraberinde ciddi ve kalıcı sonuçlar da getirebilecek) ceza mevzuatının kullanılması, yasal hükümler ile bunların davaya uygulanışı arasında rasyonel ve orantılı bir bağın bulunmadığının altını çizmektedir.
66. 65.000'den fazla avukatı temsil eden İstanbul Barosu yönetim kurulunun İstanbul'da avukatlık mesleğini yerine getirenlerin ortak sesi olarak hareket ettiği göz önüne alınırsa, mevcut dava AİHS'in 11. ve MSHS'in 22. maddelerini de ilgilendirmektedir. AİHM, örgütlenme özgürlüğünün yalnızca dernek kurma ve yönetme hakkını değil, aynı zamanda örgütsel amaçlar doğrultusunda görüşlerini ifade etme hakkını da kapsadığını kabul etmiştir.¹¹⁶ Cezai kovuşturma ve görevden alma işlemlerinin birlikte kullanılması, avukatların kolektif özerkliğinin altını oyarken, kurumsal muhalefeti de bastırmayı amaçlamaktadır ve bunlar, uluslararası insan hakları hukuku standartları ile AİHM içtihadına açıkça aykırıdır. İstanbul Barosu'na karşı alınan bu tedbirler, İstanbul'da avukatlık mesleğinin örgütlenme, kendi menfaatlerini ve kaygılarını temsil etme kabiliyetini, dolayısıyla da avukatların örgütlenme özgürlüğü hakkını kullanmalarını doğrudan etkilemektedir.

¹¹⁴ Bkz. AİHM, *Rodriguez Ravelo / İspanya*, Başvuru no. 48074/10, 12 Ocak 2016, para. 49-50.

¹¹⁵ AİHM, *Bagirov / Azerbaycan*, Başvuru no. 81024/12, 25 Haziran 2020, para. 83.

¹¹⁶ Bkz. AİHM, *Ezelin / Fransa*, Başvuru no. 11800/85, 26 Nisan 1991, para. 37; *Éva Molnár / Macaristan*, Başvuru no. 10346/05, 7 Ekim 2008, para. 42; *Djavit An / Türkiye*, Başvuru no. 20652/92, para. 39; *Women On Waves ve Diğerleri / Portekiz*, Başvuru no. 31276/05, 3 Şubat 2009, para. 28.

V. Yapısal Bağlam ve Kurum Üzerinde Yaratılan Caydırıcı Etki

67. İstanbul Barosu hakkındaki hukuk süreci, Türkiye’de avukatların bağımsızlığını güvence altına alan hukuki teminatlarda meydana gelen geniş çaplı erozyonun bir simgesidir. Uluslararası hukuk ve insan hakları kurumları, ülkede avukatların, sıklıkla hukukun üstünlüğünün ve insan haklarının savunulması kapsamındaki meşru mesleki faaliyetleriyle bağlantılı olarak yaygın bir kriminalizasyona maruz kaldıklarını, bunun da terörle mücadele mevzuatının kötüye kullanılması yoluyla yapılan tacizkar kovuşturmalar üzerinden gerçekleştirildiğini kayıt altına almıştır.¹¹⁷ Bu tür hukuki süreçler genellikle avukatların ruhsatlarının askıya alınmasına veya meslekten çıkarılmalarına yol açmaktadır.¹¹⁸ Bu tekrarlanan örüntüye, baronun işleyişine yönelik artan siyasi müdahaleler¹¹⁹ -paralel baroların kurulması¹²⁰ ve Cumhurbaşkanına baro yönetimini askıya alma yetkisinin verilmesi gibi- eşlik etmektedir.¹²¹ Bu müdahaleler arasında, ifade ve toplantı özgürlüğü haklarını kullandıkları gerekçesiyle geçtiğimiz yıllarda büyük şehirlerdeki barolara yönelik keyfi ceza soruşturmaları¹²² ve aynı açıklamalar hakkında başlatılan mükerrer ceza kovuşturmaları da yer almaktadır.¹²³

¹¹⁷ Bkz. Uluslararası Barolar Birliği: İnsan Hakları Enstitüsü ve Tutuklu Avukatlar İnisiyatifi, “A Profession on Trial: The Systematic Crackdown Against Lawyers in Türkiye (2024)” [Yargılanan Bir Meslek: Türkiye’de Avukatlara Yönelik Sistemik Baskı], para. 1, 12 (<https://www.ibanet.org/Turkey-IBAHRI-and-TALI-release-report-documenting-mass-imprisonment-of-lawyers>); BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Diego Garcia-Sayán, “Report on the Protection of lawyers against undue interference in the free and independent exercise of the legal profession” [Avukatlık Mesleğinin Özgür ve Bağımsız İcrasına Yönelik Yersiz Müdahalelere Karşı Avukatların Korunmasına İlişkin Rapor], A/HRC/50/36 (22 Nisan 2022), para 42; BM İnsan Hakları Komitesi, Türkiye’nin ikinci periyodik raporuna ilişkin nihai gözlemler, CCPR/C/TUR/CO/2 (28 Kasım 2024), para. 39; Lawyers for Lawyers, İngiltere ve Galler Hukuk Topluluğu ve Uluslararası Barolar Birliği İnsan Hakları Enstitüsü tarafından İşkenceye Karşı Komite’nin 80 Temmuz 8-16 (2024 Haziran 10) tarihli 80. Oturumunda Türkiye’ye ilişkin incelemesine sunulan ortak sunum, s. 10-12 (https://www.lawyersforlawyers.org/wp-content/uploads/2024/06/Joint-submission-on-Turkey-for-the-CATs-80th-session_final-100624.pdf); BM İşkenceye Karşı Komite, Türkiye’nin beşinci periyodik raporuna ilişkin nihai gözlemler, CAT/C/TUR/CO/5 (14 Ağustos 2024), para. 38(a).

¹¹⁸ Bkz. Avukatlar için Avukatlar, İngiltere ve Galler Hukuk Topluluğu, Uluslararası Barolar Birliği İnsan Hakları Enstitüsü ve Uluslararası Hukukçular Komisyonu’nun Türkiye Evrensel Periyodik İncelemesi için yaptığı ortak sunum (yukarıda 1 nolu dipnota bkz).

¹¹⁹ Bkz. A.g.k.; BM İşkenceye Karşı Komite Ortak Sunum (yukarıda 117 nolu dipnota bakınız), para. 11-15.

¹²⁰ Venedik Komisyonu, “Explanatory Note on Law no. 7249 of 11 July 2020 amending the Attorneyship Law (no. 1136 of 19 March 1969)” [19 Mart 1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununda değişiklik yapan 11 Temmuz 2020 tarihli ve 7249 sayılı Kanuna ilişkin Açıklayıcı Not, CDL-REF(2020)033 (20 Haziran 2020), para. 73; Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve İnsan Hakları İzleme Örgütü, “The Reform of Bar Associations in Turkey: Questions and Answers” [Türkiye’deki Baro Reformu: Sorular ve Yanıtlar] (<https://www.icj.org/turkey-plan-to-divide-undermine-legal-profession/>).

¹²¹ Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi No. 5 (Devlet Denetleme Kurumu Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi), 6. madde (Bkz. <https://arrestedlawyers.org/2018/09/24/erdogan-gets-infinite-authority-over-the-national-and-provincial-bar-associations/>).

¹²² Bakınız Avukatlar için Avukatlar, “Criminal investigations into bar associations in Turkey”, [Türkiye’de barolara yönelik ceza soruşturmaları], 2 Kasım 2020 (<https://www.lawyersforlawyers.org/criminal-investigations-into-bar-associations-in-turkey/>).

¹²³ Bkz: Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği, “24 Nisan soykırım açıklaması nedeniyle yargılanan Diyarbakır Barosu yöneticileri beraat etti”, 27 Şubat 2025 (<https://www.mlsaturkey.com/tr/24-nisan->

68. İstanbul Barosu yönetim kurulu hakkındaki hukuk süreçleri, avukatlık mesleğinin bağımsızlığına yönelik bu geniş kapsamlı ve sistematik müdahaleler ışığında değerlendirilmelidir ki bu durumun kendisi söz konusu süreçlerin meşru bir amaçtan yoksun olduğunu, gerekli veya orantılı kabul edilemeyeceğini göstermektedir. İstanbul Barosu yönetim kurulunun görevden alınmasına hükmeden hukuk mahkemesi kararı, kendilerine yapılan suç isnadı ile aynı olgulara dayanmakta ve avukatlık mesleğinin bağımsızlığı, insan haklarını savunma ve ifade özgürlüğü hakkını kullanma kabiliyeti üzerindeki caydırıcı etkiyi büyütmektedir. Bu yargı süreçleri meşru görevlerini yerine getiren kamu kurumlarının, insan hakları ihlallerine ilişkin endişelerini dile getirdikleri veya hesap verebilirlik çağrısında bulundukları için cezalandırılacakları mesajını vermektedir. Böyle bir mesaj, insan haklarının meşru olmayan örtülü amaçlarla kısıtlanmasını yasaklayan AİHS'in 18. maddesi de dahil olmak üzere, AİHS'nin ruhuna aykırıdır.¹²⁴

VI. Sonuç

69. İstanbul Barosu'nun yönetim kuruluna karşı açılan cezai ve hukuki süreçler yasal mekanizmaların açıkça kötüye kullanılarak avukatların ve meslek örgütlerinin hukuka uygun ve hak temelli savunuculuk yaptıkları için hedef alınması anlamına gelmektedir. Bu müdahaleler yalnızca hukuki temelden yoksun olmakla kalmayıp, Türkiye'de avukatlık mesleğinin bağımsızlığının karşı karşıya kaldığı kapsamlı ve sistematik erozyonun da simgesidir. İstisnai olmak şöyle dursun, bu yargı süreçleri yürütmenin hem yargıya hem de barolara yönelik yaptığı süregelen sistematik müdahalelerinin bir parçasıdır ve amacı muhalif görüşleri bastırmak, devlet iktidarı üzerindeki kurumsal denetimleri zayıflatmak ve avukatları hukukun üstünlüğü ve insan hakları konusundaki kamusal söylemlere katılmaktan caydırmaktır.

70. Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukuku kapsamında, avukatların ve baroların bağımsızlığına, ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarına ilişkin güvenceler sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır ve İstanbul Barosu yönetim kuruluna yöneltilen suçlamalar ve açılan davalar, bu yükümlülüklere aykırı düşmektedir. Uluslararası insan hakları hukuku standartları uyarınca kanunilik, gereklilik ve orantılılık şartlarını karşılamayan bu yargı süreçlerinin Sözleşme'ye uygun olmayan örtülü bir siyasi amaç güttüğü görülmektedir. Bu nedenle, söz konusu hukuki süreçlerin Türkiye'nin uluslararası insan hakları yükümlülükleriyle bağdaşmadığı değerlendirilmelidir.

[soykirim-aciklamasi-nedeniyle-yargilanan-diyarbakir-barosu-yoneticileri-beraat-etti](https://mlsaturkey.com/tr/ali-erbasin-sikayetiyle-yargilanan-eski-ankara-barosu-yonetimi-beraat-etti)). Ayrıca bakınız Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği, "Ali Erbaş'ın şikayetiyle yargılanan eski Ankara Barosu yönetimi beraat etti", 17 Mayıs 2023 (<https://mlsaturkey.com/tr/ali-erbasin-sikayetiyle-yargilanan-eski-ankara-barosu-yonetimi-beraat-etti>).

¹²⁴ AİHM, *Ukrayna / Rusya (Kırım konusu)* [BD], Başvuru no. 20958/14 ve 38334/18, 25 Haziran 2024, para. 1335.